गूजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

કવિતાની સમજુતી, તથા બીજા
કેટલા વધારા સાથે.

બુકસેલર મગનલાલ દેવચંદ

તથા.

બુકસેલર તરભોવન રણછોડ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યા.

અમદાવાદ
યુ૦ પ્રી૦ અને જ૦ એ૦ કું૦ "લિમિટેડ"ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યા.
સંવત ૧૯૪૦. સને ૧૮૮૪.

કિમ્મત ૩ આના.

गुजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

ના=નામ. વિ=વિશેષણ. અ=અવ્યય.

સ=સર્વનામ. ક્રિ=ક્રિયાપદ. કૃ=કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.
આળસુ(વિ) સુસ્ત, એદી
ડાઘીઓ(વિ) ડાઘવાળો ડાઘેલ, (કુતરાનું નામ)
પાળવવું (ક્રિ) ઓળખવું, પરચવવું.
મુરખો=બેવકુફ અણઘડ
રમતીઆળ(વિ) જેનો રમતમાંજીવ ઘણો તે, નાદાન.
પરચવવું(ક્રિ) ઓળખવું, પાળવવું.
એરો(અ) આમ, આણીતરફ, અહીંઆં.
ચોકી(ના) પેહેરો, ચોકશી
મૂક્યો=મેલ્યો, બેસાડ્યો.
દર(ના) મોટુંબાકું, કાણું,
ચકલો(ના) મોટીચકલી.
પંખી(ના) પાંખવાળા પશુ પક્ષી.
ચારો(ના) ઘાસ, તરખલાં વગેરે.
ધણી(ના) શેઠ, માલિક.

પાઠ ૨ જો.

ઝંખવાણો=ઝાંખો, વીલો
મચ્યાં=મંડ્યાં, વળગ્યાં.
જીવતર (ના) જીવવું, જીંદગાની.
લાગલું(અ) તરત, પાધરૂં
તાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ
નવરાસ(ના) ફુરસદ.
મન=દિલ, ચિત્ત; હૈયું.
વિચાર(ના) મનસુબો. તોલ; ખ્યાલ.
સરખાં=જેવાં બરાબર
નકામા(વિ) કામ વગરના: કામથી પરવારેલા; નવરા.
જનાવર(ના) ચોપગાં પશુ, જાનવર, હેવાન.
કામ=ધંધો: રોજગાર.
જગત=દુનીઆ, પ્રથ્વી
ઠોઠ(ના) મુરખ અણઘડ
વલે(ના) હાલ, હવાલ.
પસ્તાવો(ના) ખેદ, અફસોસ; દલગીરી.
ફેરવીને(કૃ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ(ના) સારી ચાલ; સારા આચરણ, સારી રીત.
પહેલ (અ) પહેલાં.
સહેલ(અ) સહેલી રીત

વાણ(ના) વાણી, મધુર શબ્દ.
જન(ના) માણસ સખસ

કોપવું (ક્રિ) ગુસ્સે થવું, રીસે ભરાવું.
જનમ=જીંદગાની; દેહ.

મીઠી(વિ) સારી, મધુર.
ડાહ્યો(વિ) શાણો. સમજુ, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેહેલ વેહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને મોડેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહી, તેને ડાહ્યો જાણીતો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.
વગડાઉ(વિ) રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ=મચ્છર, મગતરાં
ટુંકા(વિ) નાના, બટકા.
ધાર(ના) વેહેતી કોરણ.
જબર(વિ) જોરાવર.
જોરાવર(વિ) મજબુત.
પછવાડે=પાછલીતરફ.
વળેલા(વિ) મરડાયલા.
કોરે(ના) બાજુએ.
કઠણ(વિ) મજબુત.
વાળ(ના) બાલની માળા
આછા(વિ) થોડા, ઝીણા
દોડેછે(ક્રિ) ચાલેછે.

ડીલ(ના) શરીર, અંગ.
તળાવ(ના) નાનું સરોવર
નરે(ના) ભાયડો મરદ.
હળ(ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદાર હથીઆર.
પોચી(વિ) નરમ.
પૂરી પડે(ક્રિ) વરઆવે; હંફાવે; સામીથાય.
પાઠ ૫ મો.
ગાળાગાળી=ગાળોબાજી.
સ્વભાવ(ના) બાશીયત. મીજાજ, પ્રકૃતિ.
સજા (ના) શિક્ષા.

દંડ(ના) ગુન્હાને બદલે રૂપીઆ લેવાની શિક્ષા.
રાજકુંવર(ના) રાજાનો છોકરો, રાજપુત્ર.
શિક્ષા(ના) સજા દંડ.
વડાઈ(ના) મોટાઈ.
અણસમજુ(વિ) સમજણવગરનો, નાદાન
યાદરાખવું(ક્રિ) ફરામરાખવું; ભુલીનજવું.
સાર(ના) સાર, મતલબ
નઠારો(વિ) ખરાબ, બુરો
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરનો, નિરધન, રંક.
ફરીયાદ(ના) અરજ, સ...

કચેરી(ના)દરબાર રાજ સભા.
ફલાણો(વિ)હરેક મુકરર કરેલો.
બંધીઆને(ના)કેદીઆને
ઘટતેવી(વિ)જોઇયેતેવી લાયક.
માફ(ના)જવાદેવું ક્ષમા
વચન(ના)સુકન,વેણ.
કુંવર(ના)છોકરો, રાજ પુત્ર.

વેળા(ના)વખત, સમે.
જવાદઊ(ક્રિ)માફ કરૂ, મુકી દઊ.

પાઠ ૬ ઠો.

ભાખતા (વિ) કહેતા, બોલતા.
જશ(ના)માન. કીર્તિ.
બાળકી (ના) છોકરી
તોલ(ના)વક્કર, ભારઆ જ આબરૂ.
ભુંડા(વિ)ખરાબ, દુષ્ટ.

ભુંડું(ના)નઠારૂં, ખરાબ શબ્દ.
ખોટી(વિ)નઠારીનકામી
જગ(ના)જગતદુનીઆ
મૂરખ(ના)બેવકુફ,ઠોઠ.
જાણવો(ક્રિ)સમજવો.
દુખીઓ(વિ)હેરાન,દુ-
બાળક(ના)છોકરો(ખો
બોલ (ના) શબ્દ.
નક્કી(અ)ખચીત,નીશ્ચે.
નાર(ના)બાયડીબઇરી.

(કવિતાની સમજુતી.) (૨).

ભુંડા લોકો મોંમાંથી નઠારા શબ્દ બોલીને,લોકોની નઠારી ગાળો ખાય,એવા મોટા બેવકુફોના જગતમાંથી આબરૂ ઓછીથાયછે.(૧)જે માણસ નઠારાશબ્દ બોલે,ને સામા માણસને ગાળદે ને પોતેખાય,તેને અણઘડ સમજીલેવો તે આગળ જતાં બહુહેરાનથાય.(૨).માટેજેછો-કરીકેછોકરોજેવો બોલબોલશે,તેવોજલોકોમાં તેનો ભારવકરથશે(૩).

પાઠ ૭ મો.

દેશ (ના) મુલક.
ચાલ (ના)ધારો,રીત.
રીતભાત(ના)રીત,રસમ
સુરવાળ=સાંકડીઇજાર

ચોરણો(ના) ટુંકીલેંઘો.
પહેરવેશ (ના)પોશાક, પેહેરેલાં લુગડાં.
મારવાડી(ના)મારવાડના રેહેવાસી.

ઘુમટો (ના) માથાપર ઓઢેલો છેડો, મોંપર અગાડી કાઢવો તે, (લાજ.)
ચોતીઆં(ના)પોતીઆં

દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના રેહેવાશી.
સાહેબલોક(ના)ગોરાલોક; અંગ્રેજ લોક, ટોપીવાળા.
બઈરાં(ના)બાયડીઓ.
ઘાઘરા(ના)પેરવાનો ઝુલતો ચણીઓ.
ચોળી(ના) બાધા.
ફેર (ના)તફાવત.ફરક.
ભાકર (ના) રોટલી.
રોટી(ના) રોટલી.
હબસી(ના) સીદી.
ગોરી=સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો.

સંઘરો(ના)એકઠું, ભંડાળ, છત, શીલક.
કણ(ના)રજકણ, કણી
સંગ્રહ (ના) એકઠું.
રૈયત (ના) પ્રજા.
સંઘાત=સોબતી સાથે
દુકાળ(ના)મોંઘવારી, અનાજપાણી નહીમળે એવો વખત.
કોઠાર(ના)દાણાભરીમુકવાનો કાંદવનો કે લાકડાનો ખજાનો.
હેરાન (અ) દુખી.
સુકાળ(ના) સોંઘવારી.
પ્રધાન(ના)વજીર, કરતો હરતો.
પોપડો(ના)પડ.
ગંજીઓ (ના) ઘાસના મોટા ઢગલા.
ખાણ(ના)અનાજભરી મુકવાને ભોંયતળીઆ નીચે કુવાજેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ(ના) નવાઈ.
ચંદી(ના) દાણો ચણા
વિના(અ)વગર શિવાય
દુબળા(વિ)નબળાં, મુડદાલ.
જોર=શક્તિ, બળ, કસ.
કારણ(ના)સબબ, મિદ
દેખાડ્યું(ક્રિ)બતાવ્યું.
ડાહાપણ(ના)ચતુરાઇ.
વસે (ક્રિ) રહે.
સંપે=સંપથી, હળીમળી
સદા(અ)રોજ, નિત્ય.
સર્વ(વિ)સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

કીડી જરા કાંઇ રજકણ પડી હોય તે પણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરની જાત જુઓ, કેબધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળીમળીને રહે છે.

પાઠ ૯ મો.

ઝાંખડો(ના) થાળો.
વડવાઇ(ના) વડનાં લાંબા લટકતા ફાંટા.
અસલ(અ)આગાઉનું જુનું, પેહેલું.

ઘટા(ના)રચના, છાયા; (ઝાડનું ફેલાવું તે)
કાબર(ના)કલકલઅવાજકરતું કાળૂંપક્ષી
ટેટા(ના)વડનાંફળ.
આરામ(ના)સુખચેન; વિશ્રામ.
ઇમારત(ના)ઉંચાબાં-ધણીનુંઘર,હવેલી.
થડ(ના)ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં=ઝાડનીશાખા;થડમાંથીફુટેલીમોટી ડા.
ફાંટા(ના)ડાળામાંથીફુટેલાદોરીઓજેવાલટકતાં મુળ.
લટકેછે(ક્રિ)ટીંગાયછે. લબડેછે.
ભોંય(ના)જમીનધરતી
મૂળ (ના) જડ. [તાં.
ઓળખતાં(કૃ)પીછાન-
પાંદડાં (ના) પાંતરાં
ફેલાયછે(ક્રિ)પસરેછે, પથરાય છે.

પશુ ચોપગાં જાનવર.
રોપ્યું (ક્રિ) વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી(ના)ઝેરીજીવડો.
ડંખ (ના) ચટકો.
આંકડો(ના)ઝેરી કાંટો
વિખ(વિ)ઝેર,સોમલ
કપાએલું(કૃ)વઢાએલું.
ચિપીયા(ના)પકડવાના પાંખીઆં.
ચુસવું(ક્રિ)સોસવુંચુસવું.
ચાંદી(ના)ફોલ્લો.
સુઝેલું(કૃ)સુઝી આવેલું ચડી આવેલું.
ઝેરી(વિ)વીખવાળો.
ભીંત(ના)દીવાલ,કરો.
ફાટ(ના)ચીરો,તડ.
ટાઢક(ના)ઠંડક.
ઉતાવળે(અ)ઝડપથી.
પીઠ (ના) બરડો વાંસો.
દુઃખ(ના)આપદા.
ઉપાય(ના)ઇલાજ.
ઇજા(ના)દુઃખવીપત.

મળે(ક્રિ)મળેએકઠુંથાય
અવગુણ(ના)નુકશાન, ગેરફાયદો,બીગાડ.
સંભાળીને(કૃ)સાચવીને તપાસીને.
ફીકર=ચિંતા,સોચના

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ(ના)છોકરીઓ
વિલાયત(ના)અંગ્રેજ-લોકનોદેશ. [ર.
ખબરદાર(વિ)હોંશીયા
સુખી=સારાસુખીયારી
સરખી=બરાબર,જેવા
વાહાલી(વિ)પ્યારી,હેતવાળી.
જરાએ(અ)લગારે.
રોતી (ક્રિ) રડતી.
કજીઓ(ના)કંકાસટંટો
સમજાવીને(કૃ)પટાવી. ફોસલાવીને.
ઢોર(ના)ચોપગાંજાનવર. (મૂર્ખ)
મોટપણું(ના)મોટીઉમ

બાયડીઓ(ના)બઈરી-
ઓ, સ્ત્રીઓ. [ડા.
બાયડા(ના)મરદોમાટી
ગાંડો(વિ)ઘેલો,નાદાન.
અણસમજુ.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ(ના)સાદ.સોર
પાંજરૂં(ના)પીંજરૂં, પ-
ક્ષીનેરૈહેવાસારૂ બ-
નાવેલુંસળીઆજડે
લું.જાળીજેવું ગોળ.
પાળવું(ક્રિ)પોષવુંરક્ષણ
કરવું.
અર્થ(ના)માયેનો,મત
લબ, સ્વાર્થ.

દીઠો (કૃ) જોયો.
માળો(ના)પક્ષીને રૈહે-
વાનું ઠેકાણું.
ફળ(ના)જાંબુ, કેરી,દા-
ડમ,જમરૂખવીગેરે
લીલો મેવો.
જુદાં(વિ)વેગળાં,છુટાં
અનાજ(ના)ધાનદાણો
મરજી(ના)ઇચ્છાખુશી
સમજે (ક્રિ) જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ (વિ) ઘણોજ.
જેનો તોલ નહોતે.
પ્રીત=હેત, પ્રીતી, માયા
કાંઠલો(ના)ગળપટો.

સુણતાં(કૃ)સાંભળતાં.
નમણું (વિ) નમેલું.
ધાક (ના) બીક, ડર.
મનુષ્ય (ના) માણસ.
અંગ(ના)શરીર, દિલ.
અથાગ(વિ) ઘણોજ,
જેનો થાગ નહી.
મીઠાં(વિ)સારાંમધુર.
ઉપજે=થાય, પેદાથાય.
હરખ(ના)ખુશીસંતોષ.
ડોટે(ના)ડોકે,ગળે.
ધારે (ક્રિ) માને.
હેત (ના)પ્યાર,ચાહ.
કોય(વિ)કોઇગમેતેએક
કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજુતિ). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; ને જેઓ સાંભળે છે તે સઘળાના મનમાં ઘણીજ ખુશી પેદા થાય છે.(૧) એની ડોકે કાળો કાંઠલો છે, ને નમેલુ રાતું નાક છે; તેમ શરીરે બધો લીલા રંગનો છે, ને ધણીની ધાક માને છે. (૨) માણસને તે મીઠું મીઠું બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ઘણુંજ આવે છે; માટે ઘણા લોકો હેતથી પોપટ પાળે છે. પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી.(૩)

પાઠ ૧૪ મો.

વચન(ના)શબ્દ,સુકન.
અસર=ફળ.પરીણામ

માન(ના)આબરૂઈજત
નવાઈ(ના)અચરતી.
અવકાર(ના)આદરમાન
નીવડવું(ક્રિ) નીકળવું ઉઠવું.
દોંગાઈ(ના) લુચ્ચાઈ ખંધાઈ.
વાઘરી=શીકારીપારધી
વઢવાડ(ના)લડાલડી.
લુચ્ચાઇ(ના) દોંગાઈ, ખંધાઈ.
માઠું(ના)ખરાબનઠારૂં.
તપાસ (ના) તજવીજ તહીસ.
સોબત (ના) સંઘાત.
શીખામણ(ના)ફાયદા નીવાત.
કદી(અ)કોઈવખતપણ
ભુલવી (ક્રિ) વીસરવી

પાઠ ૧૫ મો

કણબી(ના)હીંદુનીએક જાત,(ખેતીનો ધંધો કરનાર.)
જતન(ના)કાળજી,ચેટક, ધ્યાન.

ધન(ના)દોલત, પૈસો.
અંતકાળ(ના)મરવાનો વખત.
પુંજી(ના)દોલત, ગાસ, ડોદલો.
આચાર(ના)શોભ,ગળકો
ખેતી(ના)ખેતીવાડીનું કામ.
દીકરા (ના) છોકરા.
વિચાર્યું (ક્રિ) ધાર્યું.
ડોસે(ના)ઘરડામાણસે
કેડે (અ) પછી પુઠે.
આખું(વિ)બધું,તમામ
વાવ્યા(ક્રિ)રોપ્યા.
નીપજ(ના)પેદાશ,પાક આવક.
ઉપજ્યો(ક્રિ)પેદા થયો નીપજ્યો.
ખરેખરૂં (વિ) જોઇએ તેવું, સાચું,બરાબર.

પાઠ ૧૬ મો.

કોણ(સ) કયા સખસ?
કીરપાળ(વિ)મેહેરબાન દયાળુ.
સુંઘવાને=વાસ લેવાને

પેદા કરવું(ના) જન્મ આપવો.નીપજાવ્યું.
બનાવ્યું(ક્રિ)નીપજાવ્યું કરયું. [ના
ઝાલવાના(વિ)પકડવા-
સઘળું(વિ)બધું, તમામ
ઈશ્વરે (ના) પરમેશ્વરે
કર્યાં(ક્રિ)બનાવ્યાં, પેદા કીધાં.
ભલાં(વિ)સારાં, વાજબી રાહે ચાલે એવાં
કોપશે (ક્રિ)ગુસ્સે થશે
દેખતાં(ક્રિ)જોતાં.
જાળવે(ક્રિ)સાચવે, તપાસી રાખે.
રખવાળી(ના)બરદાસ બલાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ(ના)જાંહાંકે થોડાંક ઘરની વસ્તીહોયતે
શેહેર(ના)જાંહાંકે મોટા મોટાં છોબંધને હારબંધ ઘરો હોય તથા સારાંસારાંમોટાંચોટા હોય તે.

ઝીએંઘ(વિ)ઝીથીબાંધેલાં, ઝીણાં.
કોટ(ના)શેહેરને ફરતી આસપાસબાંધેલીમોટી જાડી દીવાલ.
જથો(ના)ટોળુ ઝૂંડો.
અડચણ(ના)હરકત.
હારબંધ(વિ)એક પછી એક સાથે આવેલા.
સેહેજ(અ)થોડીમેહેનતે
જનાવર=જાનવર. પશુ
દરવાજા=મોટાંબારણા
જવલ્લે(અ) કોઈ વખત, કદાચ.
બીક(ના)ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે(વિ)સોડેસોડ અડોઅડ નજીક.
ફળીઉં(ના) શેરીમોહોલ્લો.
ગામડું(નામ) ન્હાંહાંકડું પડાં જેમાં થોડાએક ઘરની વસ્તીહોય તે.
કસબો(ના)પરગણાનું મોટું ગામ.
ચૌટાં(ના)મોટાંબજાર.
હાટ(ના)બજાર, દુકાન.

પેસવાને(વિ) જવાનો, આવવાનો.
ઝાંપો(ના)લાકડાં સાથે કાંટાં કરાંઠીવગેરેબાંધી લઈને બનાવેલું બારણું.
પેસનીકળ(વિ)આવજા

પાઠ ૧૮ મો.

ઇંદ્રીઓ(ના) શરીરના ભાગ, (આંખ, નાક, જીભ, કાન, ચામડી.)
આકાર(ના)ડોળચેહેરો
ધબાકો(ના) અવાજો.
માલમપડવું(ક્રિ)જણાવું
વાસ(ના)સોડમ સુગંધ.
મીઠો(વિ)ગળ્યો, મીઠાસ વાળો.
ચોખી(વિ)સાફ.
સ્વાદ(ના)ચાખવુંતે જરા મોમાંનાંખી તપાસવું.
મઝાની(વિ)સારી, તોફા
નાંખી(ક્રિ)ફેંકી, નાખી.
સમજો(ક્રિ) ધ્યાનમાલો
ટાઢું(વિ)ઠંડું. [ઉ.

ઉનું(વિ)ગરમ.

પાઠ ૧૯ મો.

આંગણું(ના) બારણું. બારણા આગળની જગો.
ચોખું(વિ)સાફ, સ્વચ્છ.
કોહોવાણ(ના)કોહોવાડો
રળીઆમણું(વિ)શોભાવતુ, સારૂ.
ગંદવાડ(ના)ગોબરવાડો.
જીવજંતુ(ના) જીવડાં મગતરાં.
એઠવાડ(ના)એઠાં વાસણ જેમાં રાંધ્યું ખાધું હોય તે.
ગંદા(વિ)ગોબા.
ગંધ(ના) ખરાબવાસ, નઠારીગંધ, બદબો.
બાજીપાલો(ના)ભાજી પાંતરાં વગેરે.
માંદા(વિ) આજારી, બીમાર, કાહેલી.
લાજ(ના)શરમ. એબ.
તાવ(ના)તપત, બીમારી
નીપજ=પાકે, પેદાથાય

ગંધવેડો=દુર્ગંધનોઢગલો	પાઠ ૨૦ મો.	સજ્જન=સારામાણસ.
સાફ=ચોખ્ખું.સ્વચ્છ.	ચીર(ના)કપડાં,કીમતી	માપ(ના)બરતપ્રમાણું
વેગળે(વિ)આઘે,દુર.	લુગડાં.	ચોક=આગમોટીચોકડી
બાપડા(વિ)બીચારા.	આપ(ના)આરશી.	શરીર(ના)દીલ, અંગ.
ચોખાઇ(ના)સુઘડાઈ.	મધપૂડો(ના)મધમાખ	રૂડો(વિ)સારો મઝાનો.
ગુણ=ફાયદો,આશીયત	નો પૂડો.	દેખીએ(ક્રિ) જોઇએ.
છોડ(ના)ઝાડવા, રોપા.	વાન(ના)દેદાર,કદ.	શુદ્ધ=બરાબર ખરેખરી
ક્ષુદ્ર=જગ્યા,મોકળાસ.	રચે(ક્રિ)બનાવે,ગોઠવે.	ચિત(ના)મન,ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી.) (૫).

આપણે બધી જણસો ચોખી રાખવી,ને લુગડાંપણ ચોખાં(ધોએલાં)પેહેરવાં, વળી ઘરને ચોક પણ ચોખાં રાખવાં,કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે.(૧) જુઓકે મધમાખી મધપૂડોબરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમાં કાંઈ ડાઘાકે ખોડ આપણકશું આપણે દેખતાં નથી,તે આરસી જેવો સાફ જણાયછે.(૨)ચોખારેહેવાથી આપણું મનખૂશરહેછે,નેતેથીશરીરનોદેદારવળેછે,વળીચારસારાઆબરૂદાર માણસબેઠેલા હોયતેમાં ચોખાઈએકરી (ધોએલાંસાફલુગડાં પેહેરેલાં હોયતો તેથી)હરકોઈ માણસને ઘણી આબરૂ મળેછે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.	નક્કર(વિ)સંગીન.	ઓળખેછે(ક્રિ)હણહણે
સુંવાળી=પોચી,નરમ.	બરાડેછે(ક્રિ) બારડુછે	છે,સમસમેછે.
નાળ(ના)લોઢાનાઘોડા-	મજલ(ના)ખેપ,ટપો.	સીમ(ના)ખેતર.(ખેત-
નાનીનેપગેજડવા-	નિરદય(વિ)ઘાતકી.	રની હદ.)
નાગોળપાટા.	ફલંગો(ના)કુદકો.	ભેગો(અ)સાથે,એકઠો.

ચરેછે(ક્રિ)ઘાસખાયછે
ચાળ(ના)ગાળનીમાળા
ફેરૂં(ના)નાકે.
ગાઉ(ના)કોસ.
બોજા(ના)ભાર. (ક્રિ.
વહે છે=જમે છે ઉચકે-
ચાકરી(ના) બરદાસ,
બાલાસ,સેવા. (ર.
માયા=હેતચાહેનાપ્યા
ચાહે(ક્રિ) પ્યાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા (ના) એડકા.
વટેમાર્ગુ(ના)રસ્તેજતો,
મુસાફર, પંથી.
સંગીન(વિ)નક્કર,
મજબુત.
કચુકા=ઠળીયાકળીયા

ચોકણું(વિ)ચોકવાળુ.
ચોટે એવું,જળરૂ.
ચીચોડા(ના)કણીઆ
ચોખંડા(વિ)ચોડાચારે
બાજુએ સરખા.
ફોરૂ(ના) ટીપુ.
ખાટો(વિ) ખટુમડો.
ખટાસ(ના)ખાટોસ્વાદ
ખાટાસ્વાદનીચીજ
ચોમાસુ(ના)વરસાદની
મોસમ.
વરસે છે(ક્રિ) આવે છે.
બારેમાસ(ના)આખું
વરસ.
ખપ(ના)જરૂર અગત્ય
રોજ(અ)નિત્ય,સદા.

પાઠ ૨૩ મો. (જ.

અક્કલ (ના) બુદ્ધિસામ
ઘણેરી(વિ)ઘણી.

નેક(ના)ટેક,મોટાઈ.
માહાલે(ક્રિ)મોજકરે,
વિશ્વ(ના)જગત,પ્રથ્વી
તસુ(ના) એ આંગળ.
માતા(ના)મા,માજી.
વિખ્યાત(વિ) નામીચુ.
નવ(અ)નહી,ના.
તાત(ના)બાપ, પિતા.
મોજ=મઝા,ચેનબાજી
શાણા=ડાહ્યા,સમજુ.
દીકરી(ના)છોકરી.
નિત્ય(અ)રોજ,સદા.
પર=પારકુ.
ઠામ(ના)ઠેકાણું,જગો.
કેરો(અ)નો, તણો.
સામળ(ના)એક મોટો
કવિ થઈ ગયા.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

માને છોકરી(આમલીનું ઝાડનેતેનુંફળ આમલી)નુંએકનામ બુદ્ધિથીજાણ્યું, તેનું તો ઘેર ઘેર ને વળી રોજે રોજ સારા વિવેક-થી કામ પડેછે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે છે એક

તસુ પણ ચાલતી નથી, પણ તેની છોકરી તો બધે દેશદેશ ભલીરીતે મોજ કર્યા કરેછે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચીચોડો તે માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નર સમજી લેજો એ તો બધી પ્રથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. એટલે આમલીના ઝાડની છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ચીચોડો રોપ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમલીનું ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટલું (ના) આરસી.
રતાંધળો (વિ) રાતે આંધળો, દિવસે દેખાય ને રાતે જેને નહીં દેખાય તે.
પોપચું (ના) આંખનું ઢાંકણ.
ભમ્મર (ના) ભવાં. આંખના પોપચાં ઉપર કમાનના જેવા વાળ છે તે.
ખાળવું (ક્રિ) અટકાવવું.
રજ (ના) ધુળ, રચકણ.
છાજલી (ના) છજાનું, છાપરી.
સારેછે (ક્રિ) કરેછે.
પાંપણ (ના) આંખના પોપચા સાથે વળગેલા વાલ.
જણસો = ચીજો, વસ્તુ.
અંખેરો (વિ) બરોબર.
જાતન (ના) બરદાસ, સાચવણી.
ઝીણી (વિ) બારીક.
કાણો (વિ) એક આંખે આંધળો.
દયા (ના) રેહેમ, મીઠી નજર.
સાજી (વિ) સારી.
પરમેશ્વર = મોટો ઈશ્વર.
પાડ = ઉપકાર, આભાર

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ = રૂ નાંનાનાં ઝાડ.
કહેવત = કેહેતી, કાહાણી
ઘાટ (ના) ડોળ, આકાર.
બળતણ (ના) બાળવનાં લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી (ના) ચણીનાલોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું (વિ) લાંબા તાંતણા કરવા.
લટકતાં (કૃ) ટીંગાતા.
કુંભાર (ના) મટોડીના વાસણ બનાવનાર.
વણવું = લુગડું બનાવવું.
ધાન્ય = અનાજ, દાણા
કાજે (અ) વાસ્તે, માટે.

તયાર(અ)હાજરતરત
કામમાંઆવેએવું.
કશું=કાંઇપણ,જરાએ

પાઠ ૨૬ મો. (મી.
ધરતી(ના) જમીનભુ-
થોક(ના)જથો.

ઓઢવા(કૃ)શરીરઢાંકવા
ખાંતે(ના)ખુશીથી.
શીરીતે=કેમ,કઇપ્રકારે

(કવિતાની સમજુતી). (૭).

ખાવાઅનેપેહેરવાઓઢવાનેપરમેશ્વરેઆપણનેશરીરઆપેલુંછે, હવે તેવડુંજો મેહેનત કરીએ,તો તેમાંથી રાતાપીળા રંગ(જે જોઇએ તે) મળે(૧) જમીનમાંથી અનાજતો બધું જથાબંધ થાયછે, પણ જો તેજમીનને ખુશીથી ખેડે નહીંતો ખાવાનુંશું થાય(અનાજકેમ પાકે!)(૨.)પણતેમકરવાને આપણને ઇશ્વરેતેના ઇલાજો આપેલાછે પણ કોઠા વાસણઅને બાળવાના લાકડાંવિના રંધાયતેશીરીતે!(૩).

પાઠ ૨૭ મો.
હાલ(અ)હમણાં.
વખત(ના)વેળા,સમય
પરઘેર(ના)પારકેઘેર.

શણગાર(ના) શરીરને
શોભેએવાં, લુગડાં
ઘરેણાં,ભુષણ (ના.
સરસ(વિ)સારા,મજા.

કાં(અ)કેમ?શામ.
અર્થ(ના)સ્વાર્થ,મતલ
બ,ચાકરી(ના)નોકરી
પેર(ના)રીત,પેઠે.

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

માટે હે ભાઇ તે (બળતણને વાસણ)નું તૈયાર બનાવકેકાંતો તેને બીજો કોઇ કરીઆપે,કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણનેવાસ્તે) તે વખતે થાય. (૧).ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઇ તૈયારનથી, પણ જો કપાસ વાવી તેપરથી રૂ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે તો

મઝાનો પેહેરવાનો પોશાક અને.(ર)માટે ગમે તે રીતે પેરકેપારકે સેગ(દેશ કે દેશાંતરે) મેહેનત જો કરે,તો ચાકરી કરતાં ભાખરીસારી રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે.) (૩)

પાઠ ૨૮ મો.
દાન(ના)ધર્મ.ખેરાત.
આપદા(ના)ફીકરચિં
આંતરડી(ના)આત્મા જીવ.
પરોપકાર(ના)પરકલ્યાણ,પારકાપર ઉપકાર.
પુણ્ય(ના) ધર્મ દાનનું આશિષ.
આશિષ(ના)આશિરવાદ સારી દુવા.
વાપરવું(ક્રિ) વાપરવું, ખરચવું.
સુમ(વિ)મખીલ,કંજુસ,કસરીઓ,મખીચુસ.
કૃપણ(વિ) કંજુસ.
સંઘરી(કૃ)એકઠું કરી.
મુદ્દલ(અ)જરાએલગરીકે પણ.

નારાજી=(વિ)નાખુશ. દલગીર.
ગજા(ના)ગુજાસ,શક્તિ
લેખે(ના)ઠેકાણે, સારે મારગે.
ગરીબગરબાં(વિ)ગરીબલોકોલાચારઅનાથો
દુનીઆ(ના)સંસારઆલમ, પૃથ્વી.
જશ(ના)માન,આબરૂ
વાવેલું (વિ) રોપેલું.
ફોકટ (અ) નકામું.
નકામું(વિ)કામવગરનું ફોકટ.
કંગાળ(વિ)ગરીબ,અનાથ, નાચાર.
મજુરી(ના)વૈતરૂં,વેઠ.
પાઠ ૨૯ મો.
સાચ(ના)સાચવટ,સાચી વાત.

દેશાઇ(ના)જાગીરદાર. વતનવાળોમાણસ
ઉઠયાં(ક્રિ)નીકળ્યાં.
દાખલ(ના)ઉદાહરણ, દ્રષ્ટાંત.
ચપુ (ના) ચાકુ છરી.
ગમ્યો(ક્રિ)પસંદપડ્યો.
રૂપીયા(ના)સોળઆનાની કીમતનો રાણીની છાપનોસિક્કો.(ચ્યાં
છૈઆં(ના) છોકરાં બ-
લેખણ (ના)કલમ.
વખાણ્યો(ક્રિ)પસંદકર્યો
ગમ્યો(ક્રિ)પસંદપડ્યો.
વેહેલો(અ)જલદી.
કાપ (ના) ચીરો.
પાઠ ૩૦ મો.
સાચાબોલું(વિ) ખરાબોલું,સતવાદી,સાચો.
ધીરજ(ના)સબુરીશાંતિ

ગભરાવું(ક્રિ)અકળાવું. બીવું, ગાભરા થવું.
ફાડી (ક્રિ)ચીરી.
ખીજ્યા(ક્રિ)ચીડ્યા, ખીજવાયા.
છાતી(ના) હૈયુ મન.
ચાંપીને (કૃ) દાબીને.
વાહાલું (વિ)પ્યારૂં, હેતવાળુ.
વાંક(ના)તકસીર,ગુનો.
અજાણતાં=ઓચિંતાં

ઝટ(અ) જલદી,તુરત.

પાઠ ૩૨ મો.

સંકટ(ના)દુઃખઆફત.
ક્રોડ (વિ) હજારો.(સોલાખ.)
પરલોક(ના)પારકાલોક, દેવ લોક.
હોડી(ના)સઢવાળોમોટો મછવો, નાનુંવાહાણ
સિંધું(ના)દરિઓસમુદ્ર.

રાજ(ના)અમલહાકમી ગાદી.
શુભ(વિ)સારૂ,મંગળીક
સહીએ(ક્રિ)ખમીએસહન કરીએ, વેઠીએ.
દિનરાત(ના)રાતને દાહાડો.
સદા(અ)રોજ, નિત્ય.
સરે (ક્રિ)થાય, બને.
ઉપાય (વિ) ઇલાજ.
નક્કી(અ)ખચીતનિશ્ચે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૯).

આપણાપરજે દુઃખ આવી પડે,તેસેહન કરીનેબરાબર સાચીવાત કહેવીને બીજા લોકમાં સુખ લઇએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે)અને તેથી રાતને દહાડો સુખી રહીએ. (૧)સાચુ બોલવું એ સદા સારૂંછે, જુઠુ બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડેછે;માટે તમે હજારોઉપાયકરી જુઓ.પણ સુખતો સાચાથીજ થાયછે.(૨)સાચુ બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય,પણ જુઠુ બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડીબનાવીને તેદરિઆમાં મુકોતેથીદરિઓ તરાતોનથીતેમ જુઠૂ બોલવાથી આપણું કામ કદી થતુ નથી. (૩).

પાઠ ૩૨ મો.
પેટાં (ના) મઢાં.

કાતરવું(ક્રિ)કાતરવતી કાપવું.

ધાબળીઓ(ના)ઉનનું પેહેરવાઓઢવાનુંલૂગડું.

કામળો(ના) ચુમાળો.
ભરવાડ=ઘેટાંચરાવનાર
શેનો(વિ) કઈચીજનો?
દીઠાં(કૃ)જોયાં.
નિમાળાં=બાલ,વાળ.
ઉન(ના)ઘેટાંના બાલ.
કામળીઓ(ના)નાનાચુમાળા.
ટાઢ(ના)ઠંડ, હીમ.
બિચારાં(વિ)બાપડાંગરીબડાં.
ઉનાળો=તાપનીમોસમ
એશિવાય(અ)એવગેરે, એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું(ક્રિ)વેહેવું,ટપકવું
લીંબોળીઓ(ના)લીમડાનાંફળ.
રોગ(ના) મરજ વ્યાધી
પોપટીઆ(વિ) લીલા પોપટ જેવા રંગના.
પેટી(ના)નાનો પટારો.
રાયણ(ના)લીંબોળીના જેવો લીલો મેવો.
ગળી(વિ)મીઠી.
વિખ(ના)ઝેર,સોમલ.
ઓસડ(ના) દવા.
ઠેકાણે (અ) જગોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય(ના)અનાજ.
ડુંડું(ના)કણસલું.
ઊંબી(ના) ઘઊંની કંઠી
પસાદાર(વિ)તાળેવંત. માતબર,ધનવાન.
કડબ(ના)જારબાજરીનાં લાંબા સાંઠા.
કણસલું(ના)ડુંડું.
પુળા(ના)કડબનાભારા
બાજરીઊં(ના)બાજરીનું કણસલું.
વવાય (ક્રિ) રોપાય.
જાર(ના)જુવાર.
શિઆળો-ટાઢનીમોસમ
સાંઠાં(ના)અનાજનાઊભા સોટા.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
મસળેછે(ક્રિ) ચોળેછે.
દળીને(કૃ)લોટકરીને.
લોટ(ના) આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તલસરા=તલનીશીંગ.
શેરડી(ના)ગળ્યા રસનો સાંઠો.
શીંગ(ના)ફળી.
જવ(ના) એકજાતનું ધાન્ય.
કઠોળ(ના)મગ,ચણા, વાલ, વટાણા વગેરે ધાન્ય.
ડાંગર(ના)ભાત.
પોપટા(ના)ચણાફળી.
સર્વે(વિ)સઘળા,બધા

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૦).

બાજરીનાં ડુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જુવાર જોઈએ(થાયછે;) તેમ ક્યારડામાંથી ઘઊં, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાયછે.(૧.)તલછેતે

તલના ઝુંડવામાં થાયછે,ને કઠોળ એટલે વાલ,વટાણા,મગ, વગેરે શીંગોમાંથીથાયછે,તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે,ને શેરડીમાંથીસાકર અને ગોળ થાયછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એટલે(અશાડ શ્રાવણ,ભાદરવો ને આસો) એમાં જુવાર,બાજરી તૈયાર થાયછે. ને શીઆળામાં (કારતગ,માગશર. પોસ ને માહા)એ ચાર મહીનામાં ઘઊંને ચણા થાયછે. (૩)

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી=જમીન.ભુમી.
કીલા(ના) ઊંચા ગઢ. બુરજ.
નાળાં(ના)વહેતો ઝરો, નાની નીક નદી.
મરડીઆ(ના)ગોળ પકવાના, ધોળા.
પાહાડ(ના)મોટા ઊંચા. સાથેજોડાઇનેલાંબા ગએલા ડુંગરો.
લુગડાં(ના)કપડાં.
તરસ(ના)સોસ.
મટાડેછે.(ક્રિ)દુરકરેછે, હોલવે.
ખેતર(ના)અનાજ તથા ઘાસ પાકેછે તેજગો.
કાંઠે(ના)કિનારે.
એકાએક(અ)એકદમ ઉતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો.

રાન(ના)વન, જંગલ.
માણેક(ના)કીમતી જવાહીર.
અનેક(વિ)ઘણાં,બહુ.
જામફળ(ના)જમરૂખ.
પદાર્થ(ના)ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ(ના)એક જાતનું કાળીઆવાળું ફળ.
હીરા(ના) ખાણમાંથી નીકળતો એક જાતનો કીમતી પદાર્થ.
વન(ના)રાન, જંગલ.
સરણી=રાપાટ,પાધરી
ધાતુ(ના)સોનું, રૂપું. ત્રાંબુ, કલાઇ વગેરે.
તપેલી(ના)પાતેલી.
લોટા(ના) કળશીઆ.
લોટીઓ(ના)કસલીઓ
પાળીઓ(ના)ચપ્પુઓ છરીઓ.
જાત(ના)તરેહ, રીત.

પાઠ ૩૮ મો.

સેવા=ચાકરી,બરદાસ
જંપવું(ક્રિ) સુખેબેસવું, ઠરવું.
દાઝ(ના) દયા,રેહેમ.
જન્મ (ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઉછેરતાં(કૃ)મોટાંકરતાં.

પજવતાં(ક્રિ)દુઃખદેતાં.
સંસાર=દુનિઆપૃથ્વી
હેતવહાલ(ના)પ્યાર.
સુખીઆં(વિ)સુખીઆ
રૂ. સુખી.
દુઃખીઆં(વિ)દુખીઆ
રૂ, દુખી.
વેદના(ના)દુઃખ;પીડા
ચડાવવું-કબુલરાખવું

પાઠ ૩૯ મો.

ગુણ=ઉપકાર,આભા
અવસર(ના)વખત.[ર
ટગમગ(અ) ડગમગ,
હાલ્યા વિના.
અમાપ(વિ)ઘણોજેનો
માપ નહી.
ઘડી(ના)૨૪ મિનીટ.
૬૦પળ.

બરદાસ (ના) સંભાળ.
ઉમર(ના)વય,જીંદગી
દાસ(ના)ચાકર,સેવક.
ટકતો(ક્રિ)થોભતો,ઠરતો
ખાજ (ના) ખાવાનું.
લેશ(વિ) જરા,જરાપણ
વેઠીને(ક્રિ)ખમીને. [ર
ઉપકાર=ગુણ,આભા
સમે(ના) વખતે,વેળા

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૧).

જ્યારે બચ્ચું નાનું હતું તેવખતે તેનો પગ ધ્રૂજતો રેહેતો નહીં. અને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતું નહી.તેમ પોતાની મેળે ઉઠીશકાતું પણ નહી. અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતીનહી (૧)આવા વખતે બચ્ચાંપર માબાપે દયા આણી,નેદુઃખ પોતે વેઠીનેતેનેસુખ આપ્યું. એઆભાર બચ્ચાં ઉપર માબાપનો મોટોછે.(૨)કોઈમાણસ એવે વખતે જો રોજ બેબે ઘડીચાકરી કરેતો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રેહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો.

બાવળ (ના) બાવળનું
લાકડું,બાવળનાલાક
ડાનુંઝાડ. (ખલી.
ગુળ(ના)કાંટાવાળીડા-
પૂઠીઆં(ના)પૈડાનેફર
તુંલાકડાનુંગોળચક્કર

ફુમતું(ના)રેશમનું ફુલ
તુરાસ(ના)ફીક્કાશ.
કુંડ(ના)છોથી બાંધેલો
ગોળ ઝરો.
નાવડી(ના)નાઇ,પૈડાના
વચમાંનું લાકડાનું
ગોળ ડુંગરૂં.

પરડા=બાવળનીશીંગ.
ઉતરડવું (ક્રિ) શેરવું,
ઉતારવું.
આરા(ના)પૈડાનીવચ-
માંનાફરતાલાકડા
ના ગોળ ફરકડા.
આળાં(વિ)ગદગદાં,
પચપચાં, સુંવાળાં

અથાણું(ના) આથણું.
પુરેપુરો(વિ) બરાબર.
મજબુત(વિ) પાકણું, જબરૂં.
ઝરેછે(ક્રિ)વેહેછે,ટપકે.
ચીકાશ(ના)ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખચલ્લી=ખોટાખોટા અંગઉઠાવનાર,ચળે લો માણસ.
તુરંગ(ના) ખોટા ખોટા વિચાર, બંગ.
બોહોળા=ઘણા મસ.
ધુણાવવું(ક્રિ) હલાવવું.
માલીક(ના)ધણી,શેઠ.
માડવો=માટીનોમોટો. ઘડો-વાસણ.
વેપાર(ના)રોજગાર.
મજુર=વેતરોહેલકરી.
ઉઠવા(ક્રિ) આવવા.
કુકડી(ના)મરઘી.
સોરીપેટુ=બહુઘણાજ
એકઠા(વિ)ભેગા.

ઉપજશે(ક્રિ) પેદાથશે
કમાઇશ(ક્રિ)રળીશ.
પરણીશ= લગનકરીશ
ફૂટી(ક્રિ)ભાંગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચણતર=ચણીલેવાનું કામ.
માળાલેવું(ક્રિ)નળીઆં ચઢાવવાં.
ઓશરી(ના) ઓટલી, પગથીઉ.
સાટું=બંદોબસ્ત,કરાર.
હાટડાં(ના)તાકાં.
ભાંયરૂં=ઘરનાભોંય તળીઆનીચેની આગળની ઓરડી.
છોવરાવવું=છો દેવડાવવી.
મોભ=ઘરનામાળનોવચલોઆડોથાંભલો.
વળીઓ(ના)સાકટીઓ
કાથો=નાળીએરનીછાલની વણેલી દોરી.
પાયો(ના)મૂળ, ટેકણ.

કરા=દીવાલ, ભીંત
પછીત(ના) પછવાડેની ભીંત.
પાણીઆરૂ(ના)પાણીનાં બેડાં મૂકવાની ઓટલી.
જાળીઓ (ના) લોઢાના સળીઆજડેલીબા ઓરી.
ભો=બીક,ડર;ધાસ્તી.
પરશાળ-પેહેલાખંડના ભોંયતળીઆનીજગો
ઝટપટ=જલદી.તાકીદે
રળિઆમણું=શોભીતું

પાઠ ૪૩ મો.

બિરાજવું=દીપવું,શોભા આપવી.
પાટડા=બારવટીઆ
મજાગરા (ના) ચણીઆરાં નરે માદાના ચાપડા.
સાગ=સાગનું લાકડું.
છજ્જુ(ના) છાજ.

છોલાણું (ના)છો દેવ ડાવવાનું કામ.
ચોરસાં(ના) ચોડા પથ્થર, ચોડી ઈંટ.
લુહાર(ના)લોઢાનો ઘાટ બનાવનાર.
છુટ(ના)મોકળાસ,જગો
મેડો (ના) માળ.
મણા=કસર, ખામી.
છીંડી=ખડકી, વાડો.
દાદરો(ના) લાકડાના પાટીઆનીનીસરણી.
નીસરણી(ના)વાંસકેવળીનો દાદર. સીડી.
ખુંટીઓ(ના)ખીટીઓ
તાકા(ના)મોટાગોખલા

પાઠ ૪૪ મો.

છાજવું=દીપવું,શોભવું
મેના=મધુરરાગનું પક્ષી
ગાલીચા=જાજમ(મોટું કીમતી બીછાનું)
ચુનાળા (વિ)ચૂનાના, ચુનો ફેરવેલા.
કઠેરે(ના)લાકડાનાપાટીઆ તથા લોઢાની જાળી જડેલો ઝરૂખો રવેશ.
ભુપતિ(ના)રાજા,પૃથ્વીપતિ.
નીર(ના) પાણી, તેજ.
હીચકો(ના)હીંડોળો ઓલો.
ચિત્ર=તસવીર, છબી
સુડા(ના)પોપટનાજેવા લીલા પીછાના પક્ષી.
ખાટ (ના) ખાટલો.
ખુબ(અ)ઘણુંજ, મસરૂડાં=સારાંશોભાવંતા.
ઘડ્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
રસોડાં(ના)રાંધણીરસોઈ ખાનાં.
રૂપાળાં(વિ) શોભિતાં. ખુબ સુરતાં.
ચણ્યાં(ક્રિ)ચણીલીધાં
દીશે=દેખાય, જણાય.
ખુટે=ઘટે, ઓછુંથાય
મીઠા(વિ)મધુર,મધુરા.
શુદ્ધ(વિ)બરાબર,સાફ.
બેઠકો=બેસવાનીજગો.
અગાસી (ના) ધાબુ.
સેજ=ઢોલીઓ, પલંગ.
ખાસી=મજાની,સારી.
બીછાવી (ક્રિ) પાથરી,
ભલા(વિ)સારા,મઝાના

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

છજા,જાળીઆં,માળીઆં ઘણાં સારાં બીરાજેછે,નેબારીએ નાનાં બારણાં પણ સારાં દેખાયછે,પાણીનાં બેડાં મુકવાની ઓટલીનેરાંધવાની જગો પણશોભિતી બનાવીછે;ને તે ઈંટથીચણી લઇનેતેપરચુનોફેરવેલો દેખાયછે.(૧)ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખુટવાં

નથી. તેમાંથી કોકો વાંકાવળીને પાણી એઆ કાઢેછે; સુડા તે મેનાના જેવા સાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીતળથી જડીલઈને રંગેલાં છે (ગ) બેસવાની જગો, કટોરા, ને અગાસી સારી બનેલીછે, ને સુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાની હીંડોળા ખાટછે, તેમ ગાલીચા મનને ગમતેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડીછે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ (વિ) મજબૂત.
હણહણવું(કૃ) મણસણવું, ખોખારવું.
નસકોરાં=નાક આગળ દમલેવાનાં બેકાણાં.
દાઢ(ના) મોમાં બેવડા દાંત આગળની જગો
ડાચું (ના) જડબું.
વાચા(ના) વાત બોલવાની સમજ.
નરસી=ખરાબ, નઠારી
પોચો=નરમ, સુવાળો.
કાણાં(ના) વેહે, છિદ્રો.
જાળવે=સાચવે, તપાસે
ટેકો(ના) આધાર, મદદ.
ઝીણાં(વિ) બારીક.
કકડા(ના) ટુકડા, કકડા ભૂકો ચુંગદા, કકડે કકડા.
સાદ(ના) અવાજ. બોર-બગાડેછે=બારડેછે પોકારે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું(ક્રિ) ચીડવું.
ઝેલાઈ(ના) છાકટાઈ વરણાગી. તોર.
પગરખી(ના) જોડી ખાસડી.
અડકુટ (ના) આંટી.
પછડાઈને=અફળાઈને
અટવાઈને(કૃ) આંટી આવીને.
ખોટું(વિ) ખરાબ, નઠારૂં
અમથી(અ) ખાલી, વગર ખપની.
સ્વભાવ(ના) મીજાજ.
રીસાળ (વિ) તામસી.
પગથીઉ(ના) ઓટલી.
ફેંકી(ક્રિ) નાંખી, લાખી.
વાંસે=પછાડી, પાછળ.
ખાબોચીઉ(ના) નાનો ખાડો.
બગડ્યાં=ખરાબ થયાં.
ખબર(ના) સમાચાર.
હાલ(અ) હવાલ, દશા.

પાઠ ૪૭ મો.

અદેખા(વિ) કીનાખોર, ઝેરી.
અવતરવું(ક્રિ) પેદા થવું.
કુરકુરીઆ (ના) બોકીલાં બોટીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.

ખારીલાં(વિ)તીખાસ્વભાવનાં.
ગેલ (ના) ઝાડ.
બોટીલા(ના)ચાકીલાં-કૂતરીનાંબચ્ચાં.
આડા(વિ)વાંકા, ઊંધા, કહ્યું માનેનહીતે.
અજાણ્યા(વિ) પારકાં.
ઘુરકવા(ક્રિ)દાંતોઆકરવા, ચાંડવા.
લાગ(ના)દાવ, તક.
બચકુ(ના)ડાકુકરડવુંતે,
સઘળા(વિ) બધા.
જંપે(ક્રિ)સુખેબેસે, ઠરે.
ઉઘડેછે(ક્રિ)ખુલ્લીથાય

પાઠ ૪૮ મો. (છે.

ખીલવું(ક્રિ)પાંખડીછુટી પાડવા.
અંગ(ના)શરીર, શરીરના ભાગ.
મુળીઊં(ના)મુળ, જડ.
વહે=બાકુ, કાણું, છિદ્ર
ચુસે(ક્રિ)સોસે, રસ ગળે
નરી(વિ)એખલી.
પાંદડાં(ના)પાંતરાં.
કળી(ના)ખીલ્યા વગરનું ફુલ.
બતાવું(ક્રિ)દેખાડું.
વાવીઓ(ક્રિ)રોપીએ.

પાઠ ૪૯ મો.

લાગલાગટ(અ) રોજ, રોજ, પાંચસાતદીવસ સામટા.
ખસખસ=અફીણના
કણગો(ના)સણગો(બી.
ફળીઓ(ના) કળીઓ,
સીંચીએ(ક્રિ)રેડીએ.
સમજાશે(ક્રિ)ધ્યાનમાં ઉતરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦ મો.

વેહેળો (ના)નાનીનદી, નાળુ ઝરો.
તેડે=તાંરે, કીનારે, કાંઠે.
ઉપકાર(ના)પાડ આ-
ચટકો(ના)ડંખ.(ભાર.
બદલો(ના)અવેજપાડ
આબરૂ(ના)માન, લજ
ઝાંપ(ના)જાળ, ફાંદો(ત
તણાતી(ક્રિ)ખેંચાતી.
દયા(ના)રેહેમ, મેહેર.
વળગીને(ક્રિ)ચાટીને.
દિવસ(ના)દહાડો, દીન.
ઝટ(અ) જલદી, તુરત.
ચકવું(ક્રિ)ભુલવુંવાસર.
પરમેશ્વર(ના)મોટોઈશ્વ

પાઠ ૫૨ મો. (ર.

ડાંઘર(ના) નાત.
કયારડા(ના)પાણીભરાયલાનાખાડાક્યારો
પરાળ(ના)નાતનુઘાસ
ફોલાં(ના)ફોતરાં.
ચોખા(ના)ડાંગરમાંથી નીકળેલા દાણા.
તરૂ(ના) નાનાં નાનાં કુમળા છોડ.
લીલાછમ(વિ)ઘણાજ લીલ(કાચાંકેરીજેવા.)
દાણાં(ના)અનાજઘા-
ખંખેર(ક્રિ)ઝાપટી.(ન્ય.
ઝાંડકે(ક્રિ)વાદઈકસતરે કાઢાડે. ઉપણે.
નીપજાવે(ક્રિ)પકાવે.
ખેડુત(ના)ખેતીકરના.

કરનાર(વિ)બનાવનાર
ભારે(વિ)મોટો, ઘણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી(વિ)ભુરા ડોળા
વાળી.
ઘીઆળુ(વિ)ઘીએ ચો-
પડેલું;ઘી ઘાલેલું.
તલપ(ના)ડાકુ.
તીણું(વિ)અણીવાળુ.
લુખું(વિ)ઘી વગરનું.
ચોખી(વિ)સમજણવા
ળી, અક્કલવંત.
વેર(ના)દુસમનાઈખાર
હળવે(અ)ધીમે, આસ્તે
સુઝે(ક્રિ)દેખાય,જણાય
તરત(અ) જલદી.
બિગાડ(ના)નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણ(વિ)બીએએવા
નરમ, પોચો.
અજાણ્યું(વિ)પારકુંપર
દેશી,કોઈદહાડો જો
યલું નહી તે.
સોડ(ના)બાજુ,પાસે.

સામું (અ) તરફ.
બાઝી(ક્રિ)વળગી.
ગભરાયો(ક્રિ)અકળાયો
કાદવ(ના)કીચડ.
ઉઠાડ્યો(ક્રિ)ઉભોકર્યો

પાઠ ૫૪ મો.

દરિઓ=સાગર,સમુદ્ર
અગરીઓ(વિ)મીઠુંપક
વનાર.
રાશ(ના)મીઠાનાઢગલા
ક્યારા(ના)નાનાખાડા
અગર(ના)મીઠુંપાકે તે
જગ્યા.
ઉસરડવું(ક્રિ) સાંભરી-
કાંઠે(ના)કીનારે. [લેવું.
પડ(ના)પડથરે.
ઢગલા(ના)ગંજ. (ટી.
મટોડી(ના)ચીકણીમા

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે(અ) રીતે.
ભણીગણી=લખીવાં-
ચીહોંશીઆરથઈ.
કોથળો(ના)પાંચમણ-
નો બોજો.
ઓહો(અરે! વાહ!

ઘેરી(ના)ફળીઊ મહેલો
નાકે(ના)છેડે,છેવટે.
મેડીઓ(ના)માળ.
ભાર(ના)બોજો.
એકીવારે(અ)એકદમ
મેલ્યા(ક્રિ)મુકેલા.
મેહેલથી=થોડીમેહેનતે
ડાહ્યા=શાણા,સમજુ

પાઠ ૫૬ મો.

પંથ(ના)રસ્તો,ધર્મ.
ખર(ના)ગધેડો.
પાણ(ના)પથરે.
એંધાણ(ના)નિશાની.
લહિયો(વિ)સારાઅક્ષ-
રનોલખનારો;ભોમિયો
જાણીતો.
છેદાયછે(ક્રિ)ઘસાયછે
પંડીત=વિદ્વાન,ભાહેર.
નીપજે(ક્રિ)થાય.બને
ગાઉ(ના)કોસ.
કપાય(ક્રિ)ઘટે દુરથાય
અભ્યાસ(ના)મહાવરો
કાયર(અ)હેરાન,દુખી
આળસ(ના)સુસ્તી.
તોલ(અ)વજન.

(કવિતીની સંમજુતી). (૨૩).

માણસ ભણતાં ભણતાં વિદ્વાન થાય અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યાકરે તોલાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય(૧)પોપટ જેવો પશુ પણ શીખ્યાથી શબ્દ બોલતા શીખેછે;તો કાયર થઈને જે માણસ ભણવાથી આળસ કરે તેને ગધેડા જેવો જાણવો.(૨)કુવાઉપરના જે કાળા મોટા પથરા,તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમેધીમે ઘશાઈ જાયછે,એ નિશાનીનો દાખલો લેઓ.(એટલે એ પથરા ઘસાયછેતો ગમે તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મેહેનત લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો,

જંગાલ= ત્રાંબાનોકાટ.

જસત (સફેતમેલારંગ

સીસું (ની ધાતુ.

કાટ (ના) કીટ.

દીઠામાં(કૃ)જોવામાં.

નરી=સ્વચ્છ, ચોખી.

જવલે(અ)કોઈ વખત, કદાચ.

દેવતા=અગ્નિ,વસ્તેવ.

ગાળે(ધિ)પીગળાવે.

ચોખી=સાફ,સ્વચ્છ.

ભારે(વિ)વજનમાંઘણી ચળકતી(વિ) ઝળકતી.

માંજીને(કૃ)અજવાળી.

ઝાંખુ(વિ)તેજવગરનું

નરમ(વિ) પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.

ગદીઆણો(ના)૧૬વાલ અડધો તોલો.

ઓગળવું(ક્રિ)પીગળવું.

વરક(ના)સોના રૂપાના છેક પાતળાં પાના.

પતરાં(ના)ધાતુનેટીપીને પાતળાંપાનાકરેલાંતે

ટીપી (કૃ)ટપેરી.

રજ(ના)રચકણ,કણી.

તાવ(ના)આખોકાગળ

ચિકાશ (ના) ચીક.

વાળ(ના)બાલ,નીમાળા

મસ(વિ)ઘણો. બહુ.

તાપ (ના) ગરમી.

આંચ (ના) ઝાળ.

યાદ (ના) ફોમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો(ના)ઘરડોમાણસ

અચંબો(ના)નવાઈ.

છેડવું(ક્રિ)અડકવું,બાઝવું પુરો(વિ)બરાબર

સંપ(ના)એકમત, એક દીલ.
કને(અ)પાસે. સોડે.
બારી(ના)બચકો
મંગાવીને=મંગાવીને.
કારણ=સબબ, મતલબ
બળ(ના)જોર, કસ.
સંપસંપીને=હળીમળીને.
નબળા(વિ)કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીબલી(વિ)અટકચાળું ટીખળકરે એવું. તોફાન
અટકચાળા(વિ)આડા વવળાટવાળાં.
અડપલાં(વિ)અટકચાળાં કામ.
નિરાંત(ના)ચેન સુખ.
ગલોફ(ના)ગાલ, ડાચા
ભુસકો(ના)કુદકો.
માંકડાં(ના)રાતામોંનાં વાંદરાં.

વગડામાં(ના) વનમાં.
ઉઘાડા(વિ) ખુલ્લા.
ચીડાય(ક્રિ)ખીજવાય.

વિટાળીને(ક્રિ)લપેટીને.
લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

બાયડીઓ(ના)બઈરી.
ચંડાળ(વિ)પાપી દુષ્ટ.
શાહેદ(ના) શાક્ષી.
ઇનસાફ(ના) ફેંસલો.
અરે(ના) હાય, ફીકર.
દશા(ના)હાલ હવાલ.
ગળેપડું(વિ)ધાર્ઇપડું.
લુચ્ચી પસાર.

વટવાડ(ના) લડાલડી.
જણીઓ(ના)બાઇઓ
ફર્યાદ=અરજ, રાવદાદ
કડકા(ના) ભાગકકડા.
બરાબર(વિ)સરખા.
હુકમ(ના)ફરમાસ (ગી
છાનીમાની(વિ)મુગાંમુ
બમેબૂમ(વિ)ચાંટેઘાંટા
છોડાવું(ક્રિ)છોડું મુકું.
ખરી(વિ)સાચી, ખૂદ.
હવાલેકર્યાં=સોંપીઆપ્યાં, તપાસીઆપ્યા.

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા(ના)વખત, સમય.
આઠવાડીઉં(ના)આઠદહાડાની મુદત.
ધ્યાન(ના)ચીત્ત. સુરત.
અંગ્રેજ=ગોરાલોક, ટોપીવાળા, સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પોહોર(ના)ત્રણ કલાક
મહિને(ના)૩૦દાહાડા
આથમે=અસ્તપામે, ઘેરજાય.
મધરાત=વચલીરાત.
પખવાડીઉં(ના) પંદરવાડીઉં.

પાઠ ૬૪ મો.

વા (ના) પવન.
શીશો(ના)કાચનાનાની બાટલી.
વીંજણો(ના)પંખો.
વાયરો(ના)પવન. વા.
બફારો(ના)પસીનો, પરસેવો.
પવન(ના)વા. વાયરો.
વાસીને=દઇને ઢાંકીને.
લોટા(ના)કળશીઓ.

થીર(વિ)હાલેચાલેનહી જેએકનીએકજ જગ્યાએ રહેતે.
બોળ્યાં(કૃ)ડબોળ્યાં.
બદલે(અ)જગોએ.
દબાવી(કૃ)બોળી.

પાઠ ૬૫ મો.

લેહેરો(ના)રમળ, લોસોટા.
ગતિ(ના)શકિત, બળ.
ધુજવું(કૃ)હાલવુંકાંપવું.
પ્રવાહી(વિ)પાણીજેવા નરમ.
જુગતી(ના) તદબીર, હીકમત.
નાદ(ના)અવાજ,સાદ
ઇશારત(ના)ચિન્હ,નિશાની,સાન.
સાદ(ના)અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળચકરડાં.
ઉપરાઉપરી(વિ)એક પછી એક.
છેટે (અ) આઘે,દુર.
ફુલાણો(વિ)હેરેક,મુકરર કરેલો.

અથડાય(ક્રિ)અફળાય
ઘાટ(ના)ડોળ, (ઘડીને કરેલો બનાવટ.)
બેહેરા(વિ)કાંને સાંભળે નહી તે.
ઘરડપણ(ના)બુઢાપણ
જન્મબેહેરા(ના)જન્મે ત્યારથી બેહેરા.
મુંગાં(વિ)મોહોડે બોલી શકે નહી તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ(ના)શણનુંકપડું.
કાગદી(ના)કાગળવેચનારો.
ઘુંટવું(કૃ)મોહોરો દેવો, સાફ લીસુ કરવું.
એળ(ના)શાહી.
ઘા(ના)ઘાવ,દસ્તો.
તા(ના)તાવ,આખોકાગળ.
સાહેબખાની(ના)ઊંચા સાહેબલોકોનેવાપરવા જેવા.
ડોવીદેવું(કૃ) ડબોળવું, બોળી કાઢવું.

તાવ(ના)આખોકાગળ
ફટકડી(ના)ફટકી.
ચાલણી(ના)ચાળણી ઝીણાઝીણાવેહેવાણ ધાતુનું વાસણ
પલાળી(કૃ) ભીનાળી.
સફેત(વિ)ધોળું, ઉજળું.
ઠરાને(કૃ)બંધાઇને.
કકરા(વિ)ચરબડા(હાથ ફેરવતાંએનેલીસા લાગે નહી તે.)
લીસા(ના)સાફઘુંટેલા.
ઊંચા(વિ)સારાકીમતી

પાઠ ૬૭ મો.

મૂર્ખાઇ(ના)બેવકુફાઇ
દેશાવર(ના)પરદેશદેશાંતર.
ફાળ(ના)ધાશકો,ફિકર
ઝળઝળીયાં(ના)આંસુ
ઠોઠમોઠ(વિ)મૂરખ,અણઘડ.
અભણ(વિ)વગર ભણેલો મૂર્ખ.
નામુ(ના)નામ,દફતરી કામ.

મથાળુ=ઉપલો ભાગ.
ધણી(ના)વર, માટી.
ઠેઠ=છેક, નાકિસુધી.
રોવા(ના)રડવા.
માઠી=ખરાબમુવાની
ખબર(ના)સમાચા
ર, સંદેસો.
ઉકેલીને(કૃ)ફાડીને.
રેઓછો(કૃ)રડોછો.
પછવાડેથી(અ)પાછળ
થી, પછવાડેથી.
પસ્તાવો(ના)અફસોસ

લાજી(કૃ)શરમાઈ, લ-
જવાઈ.

પાઠ ૬૮ મો.

અભિમાન(ના)હંકાર.
નિશાની(ના)એંધાણી,
ઈશારત. રી
સરદાર=સરદાર ઉપ-
અસાર(વિ)સાર નહી
તે નઠારૂ.
રાય(ના) રાજા.
વેહેમ(ના)શક, સંદેહ.
ઉર(ના)દીલ, મન.

બકવું(કૃ)લવવું, લવારો
કરવો.
સારઅસાર (વિ)સારી
નઠારી વાત, સારૂંન
ઠારૂં કામ.
અક્ષર(ના)હરફ દસ્કત
અપાર(વિ)ઘણોજજે-
નો પાર નહી.
જગ(ના)જગત, પ્રથ્વી.
વડી(વિ)મોટી.
શીખામણ(ના)ફાયદા-
ની વાત.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૪).

મૂરખને માથેકાંઈ સીંગડાંઉગીનેતેનીનિશાનીહોતીનથીપણજે ને સારાનરસાનુંકશું ભાનનથી તેનેજ મુરખસમજવો (૧)જેનેએક હરફ પણલખતાંવાંચતાં આવડે નહી(કાળાઅક્ષરનેકુટીમારે,)નેમ નમાંઅહંકારઘણોજ રાખેતેવા માણસને પ્રથ્વી ઉપર બધામુરખા ઓનો સરદારસમજવો.(૨)મોટીમોટી વેહેમ ભરેલી ઘણીવાતોનોતે લવારો કરે, પણતેમુરખનો રાજા કહેલી શીખામણસાંભળતોનથી(૩)

પાઠ ૬૯ મો.

વૈતરૂં=મેહેનત, મજુરી
આળોટવું (કૃ) ગોળાંટ
ખાવાં, ગબડવું.

અમીર(વિ)મોટામાણ
દાબડો(ના)ખોડો.(સ.
ધીરજ=સબુરી, શાંતી
ખમી=સહી, સહનકરી.

હઠે(ક્રિ)પાછું ફરે. દખ્યું
હારે. શી
મરજી(ના)ઈચ્છા. ખુ-
દેખાદેખી(કૃ). જોઈને-

ડોક(ના)ગરદન, ગળું.
ભાર(ના)બોજો.
લાજ(ના)શરમ.
સીધી(વિ) પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ડેલું(ના)તબેલો.
ન્યાલ(ના)ગભમર, પૈસાદાર.
પૂરૂં=બરાબર પેટભરીને
છોડાવ્યું(ક્રિ)મુકાવમેલાવ
દેખાયો(ક્રિ)જણાયો.
ખોતરતો(ક્રિ)ખોદતો, ખણતો.
મિષ(ના)કારણ, મરમ.
ધન(ના)પૈસા, દોલત.
ચરૂ(ના)તાંબાનો એકડા વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર(ના)એક જાતનો મેવો પીપરના આકારનો થાયછે.
ખદખદતું(ક્રિ)ઉનું ઉનું
અબોટીઆં(ના)રેશમનાં લુગડાં.
હીરાગળ(વિ)રેશમી.
પતંગીઉ=એક જાતનો જીવડો.
ગજીઆણી(ના)ગજપનાનું રેશમી કપડું.
તાતણો(ના)તાર.
મુગટા(ના)કોરણવાળાં હલકાં અબોટીઆં.
મશરૂ(ના)રેશમી કપડું.
કોશેટો=ગોળલાંબી દડી
હીર(ના)રેશમ.
કીડા(ના)લાબા જીવડા
ભાતભાતના(વિ)જાતજાતના.
કીનખાબ(ના) કસબના બુટ્ટા વાળું રેશમી ઉંચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો(ના)ગોધો સાંઢ
મચ્છર(ના)ગણગણતો જીવડો.
માતેલો(વિ)જબરો, ધરાયલો મતવાલો.
નબળો=કમજોર, લુલો
સાંઢ(ના)આખલો ગોધો
આંટો(ના)ચક્કર, ફેરો.
તોબા(ના)કાયર, કંટાળે
તુચ્છ(વિ)હલકો. નીચ.
અહંકાર(ના)અભિમાન
ધરાઇને(ક્રિ)તરપતથઇને
ગણ ગણતે(ક્રિ)ગુણગુણ કરતો.
નીચ(વિ)હલકો, તુચ્છ
જબર(વિ)જોરાવર.
પલક(ના)પલ, ક્ષણ.
કચરી(ક્રિ)કચડી, છુંદી.
પછાડે(ક્રિ)અફાળે ઝીકે
વેદના(ના)દુઃખ, પીડા.
ગાંડો(ના)દીવાનો, ઘેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ(ના)જાળમ રહેનારો જીવડો.
હરાવવું (ક્રિ) હંફાવવું, જીતી લેવું.
બહેકવું(ક્રિ)છાકીજવું. વધારે બોલવું.
જાળુ(ના)ફાંદો. ફાંસો.
જીતવું(ક્રિ)જીતી લેવું. હરાવવું.
ફુલાઇ=અહંકારે ભરાઇ

શેર(ના) ૮૦ પૈસાભારનું વજન. ૮.
સાંઠીઓ(ના) ગોખો, સાં
બરોબરી(વિ) સરખા સરખી હરીફી.
ગર્વ(ના) અહંકાર.
હસવા(ક્રિ) મજાક કરવા
નજ(અ) નહીં, ના
ફાંફાં(ના) ખોટી મેહેનત વેવલાં.
અટવાટો(ક્રિ) આંટીમાં આવતો.

જીતનાર(ના) જીતીલેનાર ફતેહ પામનાર.
કેવળ=બીલકુલ, તદન.

પાઠ ૭૪ મો.

કોમળ=નાજુક, કુમળું.
રમુજી (વિ) ખુશ લાગે એવું.

ચંચળ(વિ) હોંશીઆર.
પટા(ના) જીસોટા કાપા
રુવાંટા(ના) ઝીણાંઝીણાં બાલ.
ચિતારો=ચિત્ર પાડનાર

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું(ક્રિ) ઠગવું.
પાપ(ના) નઠારૂં કામ. નઠારાં નામનો દોષ.
દડિઓ (ના) પડાઓ.
ચુકવવું(ક્રિ) ખસેડવું.
સંતાડવું(ક્રિ) છુપાવવું.
કરડી(વિ) આકરી, સખત
નાત=જમણવાર, વરો
બગડયું(ક્રિ) નપત ભરાયો
સરત(ના) નીશા, ધ્યાન
છેતરાઈ(ક્રિ) ઠગાઈ.
વાહાલી(વિ) પ્યારી.
નાનપણ(ના) બચપણ

પાઠ ૭૬ મો.

ઘડી(ના) ૨૪ મિનિટ.
પળ (ના) સેકંડ.
તરતું(ક્રિ) અતરંગ રેહેતું
મંદિર=દેરૂં, દેવસ્થાન.
ટંકોટંક(વિ) માથાસુધી.
જોશી=જ્યોતિષ વિદ્યા જાણનારો.
ડુબીજવું(ક્રિ) બુડીજવું
કાષ્ટક (ના) કોઠો.
માપ=ભરત, પરમાણું.

વાપરતાં(ક્રિ) કામમાં આણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે(વિ) કીમતી, મોંઘી.
મોહોર(ના) પંદર રૂપીઆની કીમતનો જુનો સોનાનો શિક્કો.
કસબ=જર, કીનખાબ
પાલવ(ના) કોર.
વેઢ (ના) વળીઓ.
કંદોરો(ના) કેડે બાંધવાનું ઘરેણું.
કીમત(ના) મૂલ, ભાવ.
ઉપડે(ક્રિ) ઉંચકાય.
સુંદર (વિ) સારાં, મઝાનાં.
કંઠી=સોનાની સાંકળી.
તાલેવર(વિ) પૈસાદાર.
તાઈ (ના) ફોટ.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ(વિ) દલગીર.
ટટાર(વિ) સાચો, પાધરો
ખુશી(ના) હરખ, સંતોષ
નાંખુશ (વિ) દલગીરી.
પોતાકા (સ) પોતાના.

પાઠ ૭૯ મો.

વાચ્યા(ના)બાનબોલવાની સમજ.
ભાન(ના)સમજ અક્કલ
શા(અ)વાસ્તે કેમ? શાને માટે
પુણ્ય(ના) ધર્મ, દાનનું આશીષ.
કશું=કંઇ પણ, જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી(ના)ભાપડું બાયડીનું ચોળી જેવું પેહેરવાનું કપડું.
પીયર(ના) બાપનું ઘર
મોસાળ(ના)મામાનું ઘર
હેત(ના)પ્યાર, ચાહેના.
હરખ(ના)ખુશી આનંદ
ઠેસ(ના)ઠોકર, ખચા,
પલળી(ક્રિ)ભીનાઈ.
બગડી(ક્રિ)ખરાબ થઈ.
રીસ(ના)ગુસ્સો તામસ.
ઉતરી(ક્રિ)નરમ પડી.
વાંક(ના)તકસીર ગુન્હો.
બાપડી(વિ)બીચારી ગરીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.

નિંદે(ક્રિ)બદબોઈ કરે.
બળવંત(વિ)જોરાવર.
કલેશ=કજીઆ, કંકાસ
હળતાં(ક્રિ)હળીને રેહેના
સંપી=સંપકરીહળી[રા મળી.
સુખચેન=મજા, સંતોષ
શોક=દલગીરી પસ્તાવો
ઘટે(અ) ઓછા થાય.
લેશ(વિ)જરા જરા પણ
ગીતો(ના)બાયડીઓ રાગ કાઢીને ગાય છે તે.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૫).

આપણે બંનો ભાઈ ને બેહેન હળીમળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય, લઢીવઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય, આબરૂ ઓછી થાય ને વળી લોકો પાછળ બદબોઈ કરે.(૧)જે આપણો બાપ (ઇશ્વર)મોટો જોરાવર છે,તે ઇશ્વર હમે સદા હળીમળીને રહીએ એવું તું કર.કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઈ દહાડો જરાપણ કજીઓ કંકાસ થાય નહી.(૨)જે છોકરાં એકબીજાસાથે હળીમળીને રેહેતા હોય,તે કોઈ દહાડો સામા સામા લડે નહીં,તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાય છે,તેથી તેમના મનમાં ઘણી ખુશી થાય છે(૩)

પાઠ ૮૨ મો.

ટપકાં(ના)ઝીણાં ટીપાં.
ઘુમર(ના)ઘુમ્મસ, દળ.
ઝમવું(ના)બંધાવું.
બરફ(ના)ઠરીને બંધાઈ ગયેલું પાણી.

ફોરા(ના)હવામાંથીછુટું પડીને નીચે પડતું પાણી.
રૂપ(ના)ડોળ, કાનતી.
ઢીમ(ના)માટીની ગાંગ રે કે મોરી આનોબાગે-લોની ચલો ભાગ.
વરાળ(ના)બાફ ઉવાળ
તાસક=ઢાંકણું ધાતુની રકાબી.
ગગન(ના) આકાશ.
ઠાર(ના)ઠંડ, હીમ.
વેગળેથી(અ)આઘેથી
ઝાકળ(ના)સરદી, ઓસ

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્યમ=વચલાવાંધાના સાધારણ.
પુષ્કળ(વિ)ઘણું, બહું.
ડામ(ના)ડેનો ચપકો.
બરડો(ના)પીઠ, વાંસો.
સાંધા (ના) કટકા.
પાંસળીઓ(ના)પાસા તરફની હાડકીઓ
ટકીટકીને(અ)ચાવીની ને, ટકો દેઈને.
જડબુ (ના) ડાચું.

ઝેરી(વિ)વીખવાળુ.
થેલી(ના)કોથલી.
ભેળુ (વિ) સાથે.
જખમ(ના) કરડેલી કે વાગેલી જગો.
પસરે (ક્રિ) ફેલાય.
ઘટત(વિ)લાયક, જોઈએ તેવા.

પાઠ ૮૪ મો.

સિંહ(ના)જનાવરોનોરાજા, મોટુચોપગુપશુ.
જીવતદાન=નવોજન્મ
મહારાજ(ના)મોટારાજા રાજાધીરાજ.
કાલાવાલા(ના)ખુશામત, વારેવારે કરગરીને કહેવું તે.
સામર્થ(ના)જોર, બળ.
છાંયે(ના)શીળે, ઓળે.
દોડાદોડ(ક્રિ)દોડ ધામ, નાસાનાસ, દોગા મસ્તી
ગુનો(ના)અપરાધવાંક
માફ(ના)ક્ષમાઆપવી દેવું
ચાકરી(ના)સેવા. [તે

ટાળીશ(ક્રિ) મટાડીશ.
શિખી=પતરીઓ વડાઈ
વન(ના) રાન, જંગલ
ગરીબડો=કંગાળ, રાંક.
ઘેલે(વિ) ગાંડા, નાદાન.

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર(ના)તૈયાર.
તરણું(ના)તખલું.
વળતવશે(ક્રિ) કરશે.
દાસ(ના)ચાકર, સેવક.
જાળ (ના) ફાંદો.
છુટાયું(ક્રિ)નીકળાયું.
અકળાયો(ક્રિ)ગભરા-
બુમો(ના)પોકાર, ઘાંટા.
બદલો(ના)અવેજ પાડ
કાતરી(ક્રિ)કરડી.
પ્રસંગ(ના)વખત સમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠીયો=કરાંઠીસોટી.
રેસા(ના)દોરે કુંચાં.
બાયા(ના)કાંઠા, કરચાં.
સુતળી(ના)સણનારેસાની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીનાંટાટ

દીવાસળી(ના)દીવા ક-
રેવાની સળી.
માણસપૂર (વિ)માણ-
સજેવડાં. માથોડા પુર.
ઝાઝાં(વિ)ઘણાં, બહુ.
ઊપાડી(ક્રિ)ઊંચકી.
મરડીને(કૃ)આમળીને

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળવાં(ના)શિઆ-
ળનાં બચ્ચાં.
ભુગળાં (ના) નળાં.
વાઢ (ના) શેલડી ઉગે
લી હૃતે જગો-ખેતર.
પોલ(ના)ખોલ, ગુફા,
બંડેર.
બંડેર (ના) ખંડિયેર.
મેદાન(ના) લાંબી પો-
હોળી ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી(ના)છુપકીથી.
ટોળું (ના) જથો.
મુએલાં(કૃ)મરીગયલાં.
કુકડા (ના) મરઘાં.
નુકસાન(ના)બિગાડ.
એકાંત(વિ)એકલાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોભીઓ (ના) લાલચુ
માણસ.
જમણવાર=વાતવરો.
પડપુછ(ના) તજવીજ,
તલ્લાસ.
લાભ(ના)ફાયદો. નફો.
તપેલાં(ના)પાતેલાં.
સંભાળી (કૃ) સાચવી,
તપાસી.
વિયાય (ક્રિ) જણ્યાં.
બચ્ચાં (ના) છોકરાં.
ભૂલથી(ના) ગફલતથી

પાઠ ૮૯ મો.

ધુતારા(ના)ધુતીલેનારા
સમજાવીલઈજનારા
નાદાન(વિ)ઘેલો, અણ-
શમજુ.
આદમી(ના) માણસ.
ફરીને(અ)બીજીવખત
નાત=જમણવાર,વરો.
ખપ(ના) જરૂર, કામ
ચુપ(ના)મુંગો, અબોલો
વસત(ક્રિ)રેહેતા.

પાઠ ૯૦ મો.

ફેર(ના)તફાવતફરક.

ભીંડી(ના)શણુનેમળતી
જાત.
વાણ(ના)ભીંડીના રેસ
ની દોરી.
ગરીબ(વિ)પૈસા વગર.
ના, રંક, નિર્ધન.
ટકાઉ(વિ)મજબુત

પાઠ ૯૧ મો.

ઢુંધ=ઢેકો, મોટોટેકરો.
રણ(ના)રેતીનું મેદાન.
રેતાળ(વિ) રેતીવાળી.
ચરબી(ના)જનાવરના
આમડાનાપાતળાપડ
માંથીજે ચીકણી ઘી
જેવીવસ્તુનીકળે તે.
સંદેશો=સમાચાર,કેણ
પોષણ(ના)ગુજરાન.
મુસાફરી(ના)ગાડીએક
પગેચાલતા એક દેશ-
થી બીજેદેશજવું તે.
સાંઢણી(ના)ઊંટની મા-
દા(ઝડપથીચાલનારૂં
ઊંટ.)
તરેહવાર=અજબરીત
નું, ઓર તરેહનું.

ઝડપ=તાકીદ, ઉતાવળ.
બાવળીઓ(ના) બાવળ
ના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાઇ(કૃ) સંકોચાઇને
દબાઇને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસ્પતિ(ના) લીલોતરી
વેલા(ના) ભોંપર પથ-
રાતો છોડ.
બટાટા(ના) આલુબડા.
તાંદલજો=તાંદળીઆ
નીકેચોલાઇનીભાજી
સુરણ=એકજાતનોકંદ
મેથી(ના) મેથીનીભાજી
રતાળુ=એકજાતનોકંદ.
તળવું(ક્રિ) તેલમાંવઘા
રવું.
પોઇ(ના) પોઇનીભાજી
સકરીઆં(ના) મીઠાકંદ
અળવી = અળવીની
ભાજી.
બાફીને(ક્રિ) પાણીમાં
રાંધીને.
કુમળા=નરમ, સુવાળા.
ચડે(ક્રિ) બફાવરંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

સેકટો(ના) સરગુઓ.
અગથિઓ(ના) અગ-
થિઆનાફુલનુંઝાડ.
કડો=કડાનાફુલનુંઝાડ
લીલવા(ના) મોચદાણા
ફોલીને(કૃ) છોલીને.
સુધાં(અ) સાથે.
રીંગણાં(ના) વેગણાં.

પાઠ ૯૪ મો.

પાર(ના) સામોકાનારો.
માછી(ના) ઢીમર માછ-
લાં પકડનારો.
સઢ(ના) ખાદીઓબાંધી
સાકટી સાથે સીવીને
વાહાણ ચલાવવા
સારૂ બાંધેલી તે.
ખારવા(ના) ખલાસી.
મછવો(ના) નાનીહોડી
હંકારવું=પાણીમાં ચ-
લાવવું.
સીધું=ખાવાનું, બધુ
હલેશાં(ના) આટવા.
સામાન(ના) બોજો.
તોપ(ના) મોટી બંદુક.

ચાદરોખાદીનીપીછોડી
ભાગ્યે=મુશકેલાઇથી
સમાઇ(ક્રિ) માઇ.

પાઠ ૯૫ મો.

રીંછ(ના) બીયામણુંબા-
લવાળુ જનાવર.
બિયામણું(વિ) ભયંકર.
મધમાખ(ના) મધકર-
નારી માખી.
મધપૂડો(ના) મધમાખ
નો પૂડો.
મજબુત(વિ) જોરાવર.
ભાવે(ક્રિ) સ્વાદ લાગે.
રાની(ના) જંગલમાંની.
ભોગ(ના) કમબખ્તી.
ચટકા(ના) ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.

બચરડીને(કૃ) કચરડીને
જવલે=કોઈ વખત.
ભમતાં(કૃ) ભટકતાં.
થાક(ના) મેહેનત, શ્રમ.
પીઠ(ના) બરડો, વાંસો.

પાઠ ૯૭ મો.

હલકી=થોડીકીમતની.

મેળવણી(ના)મેળ.
કંસારા(ના)ધાતુનાંવાસણ બનાવનારા.
કલાઇગરા(ના)કલાઈનાંવાસણબનાવનારા.
ઘાલી(કૃ)રાખી.
વાળીએ(ક્રિ) મરડીએ.
દોહણી(ના)કલઈઓ, છાસની તામડી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીઓ(ના)સીસાની લખોટી.
છરા(ના)નાનીનાનીશીસાની ગોળીઓ.
બંદુક(ના)નાની તોપ.
કાંતીલિંડું=ચીનાઇ લોડું
વોહોરા(ના)હોરાલોકો.
કાંસુ(ના)એક જાતની બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત(ના)મોસમ, વખત.
કુંપળ=ફણગો, અંકોર.
મોહોર (ના) આંબાનાં ફુલ.
ટેટી(ના)ખડબુચાં.
આંબાગાળો=કેરીગાળો કેરીનો રસકાઢીને જમવાસારૂ બાઈબાંડું જમવાતેડવાંતે
તરબુચ(ના)એકજાતનું રસદારભુરા કોળાજેવું મોટું ફળ.
કલોલ(ના) ચેનબાજી.
ટહુકા(ના)મધુરશબ્દથી બોલવું તે.
રાએણ(ના)લીંબોડીના જેવો મેવો.
બફારો(ના)પસીનો.
કોયલ(ના)કાળુ મધુર રાગનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

ઘમઘોર(વિ)ચડીઆવેલું તે, ઘેરાઇગયલું
વીજળી(ના)વીજ.
ચમકારા(ના)ઝમકારા
કડાકા(ના)અવાજ.
ગર્જના(ના)ગડગડાટ.
કાટકો(ના)મોટો અવાજ.
પુર(ના)ભરતી, રેલ, પાણીનું આવવું.
હેલી(ના)ઝડી, વરસાદ બે ચાર દિવસસામટો આવે તે.
દુકાળ(ના)અનાજપાણી નહી મળે એવો વખત, કટીમોંઘવારી.
તર(ક્રિ)તરપતથાયછે. બરાબર પલળેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસિયા=કપાસનાંબી
કુંડવાવું=ટાઢેસીકડાવું.
કાલાં=કપાસનાં છોડવાં.
ડગલી(ના)નાનીબેવડી અંગરખી.
હીમ(ના)ટાઢ ઠંડ, ઠાંઠલ
તેજાનો(ના)મશાલો.
સગડી(ના)કાણાંકાણાં વાળુ માટીનું દેવતા રાખવાનું વાસણ.
કુંડાળુ=ગોળ ચકરડું.
તાપણી=ઘાસ બરોડા વગેરે કરાંઠીને બળતું
મહા મહા=ઘણું ઘણું.

પાઠ ૧૦૨ મો.

દુશમન(ના)શત્રુ, વેરી.

ચુડા=બાયડીઓ હાથે પેહેરેછે તે.
રમકડાં(ના)બાળકને રમવાની ચીજો.
ઉપાડે(ક્રિ)ઉચકે.
અટપટી(વિ) અઘરી, છુટે નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ મો.

છત=સીલીક, સંઘરો.
ભઠી(ના)દેવતાનો આરો
ગોતર(ના) અનાજનાં છાલાં છોતરાંવગેરે.
ફુસણવું=ચોળવું, ગુંદવું
લોંદો=લપકો, લચકો
પણો(ના)ઝીણીરેત.
ચોકઠું=ચોખંડો સંચો.
અલગ(અ)અતરંગહાલે નહી એમ.
જરૂર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪ મો.

ઓલ(ના)કિચ, છો, કેમાટીને પલાળીને ગારો કરેલો તે.
ભટોડું=ચીકણી માટી.
આધારે(ના)આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખલાસી(ના)ખારવા.
વેહેરવું(ક્રિ)કરવત વતે ચીરવુંપાટીઆંપાડવાં
કામડાં(ના)વાંસનેચીરીને બે ભાગકરેલાતે.
કરાલ(ના)લાકડાંવેહેરનારો.
મોતીઆં(ના)નેવાંઆગળની લાંબી લાકડાની પાટલી.
સરડવું(ક્રિ)કામડાંભરી લેવાં.
પકવાસા(ના)લાકડાની પાતળી ચીપો.
વળી(ના)સાકટી.
ભારોટીઆ(ના)પાટડા
લગ(ના)ગે, સાકટો.
ઢાળ(ના)નીચોઢોળાણ.
પીઢીઆં=જાડાસાકટા

પાઠ ૧૦૬ ઠો.

ઓજાર(ના) હથીયાર.
કોહોડ=લુહારની પેઢી.
ગજવેલ(ના)ખરૂં લોડું.
અંન=અનાજ, દાણો.
એરણ(ના)જેનાઉપર સોની. લુવાર વગેરે ટીપેછે તે.
ધમણ(ના)દેવતા સળગાવવાને ફુક મારવાની ચામડાની ગુણ.
કોથ(ના)નરાજ.
ખરડવા(ના)ચાપડા.
સામાન(ના)ચીજો.
પાળી(ના)ચપ્પુ છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ટુક(અ)છેક.
સાંસા(ના)તંગી, વાંધા.
નિરાશ(વિ)ના ઉમેદ, આશાભંગ.
ગબડવું(ક્રિ)ઢળીપડવું.
સાંકડો(વિ) નાગો.
નીકાલ=છુટકો, તોડ.
નસમો(વિ) અઘરો.
અડોઅડ(અ)પાસેપાસે
ડુંગર(ના)મોટો ટેકરો.
ટેકરી(ના)નાનો ડુંગર.
ચોતરફ(અ)આસપાસ ચારેબાજુએ.
માર્ગ(ના) રસ્તો રાહ.

કદાપિ(અ)કોઈવખત.

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો(ના)ખેલરમત
ચતુરાઈ(ના)ડાહાપણ
વખાણવું(ક્રિ)તારીફક
રવી, સારૂ કેહેવું.
અંતે(અ)છેલીછેવટે.
વાગ્યો(અ)મરડ્યો.
સંકડાઈને(ક્રિ)સંકોચા-
ઈને, દબાઈને.
સમજણ=સમજબુદ્ધિ
હઠ(ના)જીદ, મમત.
જીવ=પ્રાણ, આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં(ના)દીંડવાં.
રેટીઓ(ના)રેંટ.
ચરખો (ના) કપાસમાં
થી કપાસિયા સાથરૂ
જુદા પાડવાનોના-
નો રેટીઓ.
ખાદી(ના) દોટી, જાડું
કપડું.
સતરાઉ=સૂત્રનુંબનેલું
મલમલ(ના)ઝીણું ઉંચુ
લુગડું.

પોત(ના)કુમાશ.
જગંનાથી(ના)એકજા-
તનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ(ના)સફેતઘ-
ટકુમાશદાર લુગડું.
છૂટા(વિ)જૂદા,નોખા.
બારતો(ના)એકજાતનું
કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

કિરણ(ના)કીરણ.
લાલાશ(ના)રતાશ.
કરોડ(વિ)સો લાખ.
ગાઉ(ના)કોશ.
તેજ(ના)નુર, ચળકાટ.
ઝાડપાલિ(ના) ઝાડનાં
ઝીણાં પાંદડાં.
ગરમી(ના)તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચદ્રમા(ના)ચાંદ,ચાંદો.
ચલાયો(ના)વાંકોકાપો,
આવાં ( ))
દર્પણ(ના)આરસી. થિ
પુનેમ(ના)પંદરમી તિ
અમાસ(ના)મહિનાનો
છેલો દિવસ.

પૃથ્વી(ના)ગ્રહનુંનામદુ
નિઆ.
મુદ્દલ(વિ)મીલકુલજરા

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ(વિ) વખત
જાણવાનો સંચો.ત
મધરાત(ના)વચલીરા-
કલાક(ના)૨।। ઘડી,
અંગ્રેજી=અંગ્રેજલોકનું
અવર(ના) કલાક.
મિનિટ(ના) ૨।। પળ.
ભાગ=હિસ્સો, પાંતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આભલાં(ના) વાદળાં.
ગ્રહ(ના) સ્થિર તેજનો
તારો. [ર
જલદ=તીક્ષણ,કસદા-
અજ્ઞાની(વિ)વેહેમવા-
ળાભોળા,સમજણ
વગરના.
શક્તિ(ના) જોર, બળ.
સેકડો(વિ)સો, હજારો.
એકાદ=એક,કોઈપણ
નવુંજુનું=ફેરફાર, આ-
ફત,જોખમ,ફજારેજ.

પૂછડીઆ-પૂછડીવાળા

પાઠ ૧૧૪ મો.

મેલીએ(ક્રિ) મૂકીએ.
ઓછું(વિ)થોડું,જરાક.
વરાળ=બાફ, શેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ મો.

મેહ(ના)વરસાદ,મેઘ.
તરશે(ક્રિ)શોપે.
કૃપા(ના)મેહેરબાની
ઘટેછે(ક્રિ)લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વવ્યાપક(વિ)બધે ફે‑ લાયલો,બધે ફરતો
આભાસ(ના)ઉજાસ.
ખોળવું(ક્રિ)શોધવું.
અંતર=દિલ,ભીતર.
આકાશ=વાદળગગન
ચાસ(ના) હળે કરીને ખેતરમાં જે લીટા પાડેછે તે.

કણી(ના)રજકણ.
વિશ્વપતિ(ના)જગતનો ધણી, પરમેશ્વર.
આસપાસ-આસેપાસે
વાસ (ના) રેહેઠાણ.
ઘાટ(ના)ગેતરાણ,તોડ.
તાત(ના)બાપ, ધણી.
જગતકર્તા(ના)જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર.
ઠાલું(વિ)ખાલીઅમ થુ

(કવિતાની સમજુતી). (૧૬).

આપણી આસેપાસે આકાશમાંનિચાસતથાચાસનીપાસેપણપર‑ મેશ્વર છે,એવું મનમાંજણાયછે.(૧) આપણેભાવતળીઆનાઘેમાયમાં પેશી કંઈ છુપીવાતકરીનેમનમાંકાંઈઘાટ રચીએ (દગાનોકે કોઈને મારવાનો,)તેબધુ જગતનોબનાવનાર ઈશ્વર જાણેછે.(૨). એક જરા જેટલીરજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણેખાલી જગ્યાશોધીએ,તોકેથેપ‑ ણ પરમેશ્વરવિના કોઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી.(૩).

પાઠ ૧૧૭ મો.

શ્વાસ(ના)દમ,સાસ.
નાડી(ના)નાડ, ધ્વની.
મુડદુ=લોથ,લાસસબ.
અણસમજુ(વિ)વગર સમજના,નાદાન.

ખાતરી(ના)નીશા,ખા તરજમા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ભાવ(ના)હોશ,ઉમંગ.
કુડી(ના)નઠારી માઠી.
ઠાઠ(ના) બપકો, દોર.

ઠાલો=ખાલી અમથો.
ભેદ(ના)કારણ,પડદો.
આળ=તોહોમત,બટો
છળ(ના) દગો, કપટ.
છુપાવવું=છાનુંરાખવું
શીખ(ના)શીખામણ.

પળી (ના) ધોળા વાળ પરીઆં, સફેતી.
રૂડી (વિ) સારીમઝાની
ઠગાઇ (ના) ઠગણાજી, છળભેદ.
ખડેલું (કૃ) આખડેલું.
ડાઘ=કલંક, દુષણ એબ
ગળી (ના) નામોથી (એક જાતનો કાળોરંગ.)

(કવિતાની સમજુતી). (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ નઠારા લોકની નઠારી શીખામણ માનોનહી; કેમંગથીબણોનેછુપીવાત ના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ વાતની અરે તમેમનમાં રાખો. (૧) નઠારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગણાજીનો આસી ઢોંગ તમે મુકીદો; કોઇનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કેયે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઇને કહોકે હમને જડેલુંછે. (૨) જે માણસ કપટથી કે હીકમતે કાઇને છેતરીને વાત છાનીરાખે, તોતેથી તેની આબરૂ ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાં સુધીસફેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યાં સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કેમે કરચો છુટતો નથી, એટલે (કાળીટીલી) આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૯ મો.
વસ્તુ (ના) ચીજ.
પ્રાણી (ના) જેને જીવ છે ને જે અહીંથી તહીં ફરી શકેછે તે.
મુલક (ના) દેશ.
સંઘા (વિ) સઘળા, બધા
પાઠ ૧૨૦ મો.
ગળપણ (ના) મીઠાસ.
મોગરો (ના) એક જાતનું સફેત ખુશબોદારફુલ
ચંબેલી (ના) એક જાતનું સફેત ફુલ.
સુગંધી (વિ) વાસસોડમ
સાધારણ (વિ) વચલા વાંધાની, મધ્યમ.
સોરમ=સુગંધ, ખુસ્બો
પુરૂષ (ના) મરદ, ભાયડો
ભલમનસાઇ (ના) દાનાઇ સાલસાઇ, ભલાઇ.
પોચાઇ (ના) નરમાસપ-
પાઠ ૧૨૧ મો છું.
રસળવું (ક્રિ) ભટકવું.
વાણોતર (ના) ગુમાસ્તો મેહેતો.
ઉઘરાણી (ના) આપેલા પઇશાની માગણી.

પીતાંબર(ના)ઊંચુ રેશ-
મી ધોટીઉ.
જાન(ના) ગામડેજવા-
નો લગનનો વરઘોડો.
નુકશાન (ના)બિગાડ.
દળણાં(ના) લોટદળવા-
નું મજુરીનું કામ.
વેલા(ના)આપદાવિપત
કાપડીઓ(ના)દોશીવા
ણીઓ;કાપડ વાળા.
જુજ,(વિ)હલકી, થોડા.
પગાર=મુસારોમહિનો
માલ (ના) સોદા.
વાયદો(ના) ઠરાવ,ઠેર-
વેલો દાહડો.

પાઠ ૧૨૨ મો.

અબરખ(ના)એકજાત
નો સફેત પારદેશકપ-
ડવાળો પથ્થર.
મદારી(ના) મેલકરનારા
બાજીગર, નટલોકો.
નીસર્યા(ક્રિ) નાકળ્યા.
સોઘા (વિ) સસ્તા.
હર(વિ)દર, અકેક,
મગન(ના)ખુશ.
લેખવ્યું(ક્રિ) ગણ્યું, ગ
ણકાર્યું
મજા(ના)રમૂજ,ગમત

પાઠ ૧૨૩ મો

ગૃહસ્ત(ના) મોટા કુળ
નું આબરૂદાર માણસ.
સમાજવા(ક્રે)તપાસવા
ભીડાભીડ(ના) કચડા
કચડી.
ચંપાઈને(ક્રે)દબાઈને.
વાસેલું (કૃ) દીધેલું.
પાડોશી (ના) પાસેના
ઘરમાં રેહેનારા.
ઉદાસ (વિ) દલગીર.
વીલે(વિ) ઝાંખે, ઝબ
વાણે.
રજા(ના)છુટીબરતરફી
ઠપકો (ના) દોષ.
ફેરા(ના)ચક્કર, આંટો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

સ્વર(ના)અથી આંસુ
ધીમાનો ગમે તેએક
અક્ષર.
બારાખડી (ના) પદ.
તોતડા (વિ) બોબડા.
વ્યંજન(ના)કથી જ્ઞસુ-
ધીમાંનો ગમે તે એક
અક્ષર,
જોડાઅક્ષર(ના)જોડે-
લા દસ્કતો.
અતડું(વિ)ખરાબ,
તોછડું.
શબ્દ (ના) બોલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

ભાન(ના)વકુફ,સમજ
ટેરવું(ના)ટેભુ, અણી.
અવાળુ(ના) અગાડી-
ના ઊપલાદાંતઉપર-
ની સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ(ના)ખુલ્લુ,સાફ.
વાક્ય (ના)બે અથવા
તેથીવધારે શબ્દએક-
ઠાથવાથીજે ઈબારત
બંધાયછે તે. [નિ
અડાડીને(કૃ)અટકાડી
ઉઘાડવું(કૃ)ખુલ્લુકરવું

પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી(ના)ધ્યાન, ની
ઘેબાની, ચેટક.
કબૂલત(ના)કરારવચન

મુચરકો(ના) કબુલાત-
નોલેખ.દસ્તાવેજ.
મેળી(વિ)મેળવી.
વિરામ ચિન્હ(ના)વિ-
સામોલેવાની નિશાની

અટકવું(ક્રિ)થોભવું.
ટપકુ=ઝીણું મીંડું, બિંદુ
ગુનેગાર(ના)અપરાધી
દરજ(ના)મેરાઈસુઈ.
ચોખુ(વિ)સાફ, ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાબ(ના) ઉત્તર.
સંભાળ=તપાસ,નીઘા
ઢબ(ના)રીત, ઘુટા.
પ્રત્યેક=દરએક,હરએક
શુદ્ધ(વિ)ખરો,સાફ.
ઉતાવળ(અ) તાકીદ.
માહાવરો(ના)અભ્યાસ
નિયમ(ના)ધારોકાયદો
ઘાંટો(ના)સાદ, સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

બાળબોધ=બ્રાહ્મણી.
લીપિ(ના)ભાષા,બોલી
અનુસ્વાર=મીંડું, બિંદુ.

ગુજરાતી=ગુજરાતના.
સલંગ=આખી.બધી.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મનીવા-
તની ચોપડી.

મૂળાક્ષર(ના,પેહેલાસ
રૂઆતમાંશીખવા
ના હરફતો.

ધોરણ(ના)રીત,રસ્તો.
બ્રાહ્મણી(,)બાળબોધ
બોલી(ના)ભાષા,લિપિ
ઓળખવાને(ક્રિ)પીછા
નવાને, જાણવાને

પાઠ ૧૩૦ મો.

ઈનામ(ના) શીરપાવ,
ખુશીબદલકાંઈબ-
ક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ(ના)ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુશ્કેલ(વિ)અઘરૂં, મુ-
શીબત.
ઉમેરવી(ક્રિ) વધારવી.
જોખવું(ક્રિ) તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

ચતુર(વિ)શાણો ડાહ્યો

ઝવેરી(ના)હીરા,માણેક
વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનું(ના) હીરા-
માણેક,મોતી વગેરે
નો ભંડાર ભરેલોતે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન(વિ)પૈસાદાર.
ફેલ(ના)ઢોંગ.ધતુંગ.
ફોસલાવી(ક્રિ) પટાવી
સમજાવી.
ફકીર(ના)સાંઈ,ભીખ
માગનારો.
ધમકાવીને(ક્રિ) ધુરકી
આપીને,ધમકીદઈને

પાઠ ૧૩૪ મો.

ભાળ્યો=દીઠો, જોયો.
કાગ(ના) કાગડો.
પાંખાળો (વિ) પાંખ-
વાળો.
રૂપાળો=સારો, મધુર.
ભોળું(વિ) નીખાલાસ,
કપટી નહી તે.
ખળ(વિ)લુચ્ચું,કપટી.
લક્ષણ-ગુણ આચરણ
દીસેછે(ક્રિ)દેખાયછે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૫).

ઝાડપર માળો બાંધવા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તેએ પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહી.

પાઠ ૧૩૫ મો	તરેહ(ના)રીત, પ્રકાર.	મળવી(ક્રિ) સરખાવી-
આંકડા=અંક, નંબર.	પુસ્તક=ચોપડીગ્રંથ.	મુકાબલો કરી.

ભુગોળ વિશે.

(દિશાઓ.)

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલીછે?

જવાબ—દિશાઓ ચારછે; ઉત્તર, દક્ષિણ, પુર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણોછો?

જ—હાજી. સુરજ ઉપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોય તો ધ્રુવના તારા, ઉપરથી; અને તે તારોપણ નહી દેખાતોહોયતોવહાણનાહોકાયંત્રથી

સ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ?

જ—જેણીગમ રોજ સુરજ ઉગતો હોય તે પૂર્વ દિશા, અને સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ?

જ—આપણે પૂર્વ દિશા તરફ મોં કરીને ઉભા રેહેવું, તો જેણીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર, અને જેણીગમ આપણો-જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયંત્ર અને ધ્રુવનાંતારાએકરીને દિશા શીરીતેજણાયછે?

જ—હોકાયંત્ર એટલે વાહાણનો હુકો તે મોટા વાહાણોમાં ખલાસીલોકો

રાએછે,તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે.તે હોકાયંત્રનીશાય હમેશાં ઉત્તર દિશા તરફજ રેહેછે,તેમ ધ્રુવનો તારોએ પણ ઉત્તર દિશાએ હંમેશા ઉગેછે.એ રીતેઉત્તર દિશા જણાઈએટલે પછીબીજી દિશા જાણવી સેહેલછે.એટલું યાદ રાખી મુકવું કે ઉત્તરની સામી દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(પૃથ્વી.)

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવો છે ?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવો છે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવો છે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરીઆવ્યાછે,તેમનાથી કારણો સાથે સાબિતી થઈ ચુકીછે તેથીજાણીએ છીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળ છે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબિતીનાં કારણો બતાવો?

જ—હાજી, તે સાબિતીનાં કારણો બહુછે.૧લુંતો એકે લોકો વાહાણમાં બેસીનેએકઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણેજવાસારૂ નિકળેછે. અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા કરેછે તે જ્યાંથી તેઓ પેહેલાં નીકળ્યાંહોયત્યાં પાછા આવેછે.૨જુ જ્યારે ચંદ્ર ગ્રહણ થાયછે ત્યારે એકતરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રેહેછે. તે વખતે પૃથ્વીની જે છાય તે ચંદ્ર ઉપર ગોળ આકારમાલમ પડેછે. ૩જુ દક્ષિણ દિશા તરફથી ઉત્તર દિશા તરફ લોકો જાયછેતોઉત્તર ધ્રુવ નક્ષત્ર ઉંચુ દેખાતુંજણાયછે. ૪થુ પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજબરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વેહેલાને કોઇ દેશમાં મોડો કોઈ દેશમાં સહવાર પડેછે તોકોઈ દેશમાં બપોરથાયછે;કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે તોકોઈમાંરાત પડેછે ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગોળ છે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઈલછે?
જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઈલ.
સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઈલ છે?
જ—આસરે ૮૦૦૦ માઈલ.
સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે?
જ—પાણી અને જમીન વડે.
સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી છે?
જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબરત્રણ ભાગ કરીએ,તોતેમાંના બેભાગ કરતાં વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

વ્યાખ્યા.

સ—છોકરાઓ બોલો તો તમે નકશો જોયોછે, નકસો તે શું?
જ—હાજી.નકશો એટલે આખી પૃથ્વી કે તેનો કોઈ ભાગ,,કે દેશ કે શેહેર વગેરેનો જે નમુનો તે.
સ—દેશ કોને કહીએ
જ—જેમાં ઘણાએક પ્રાંતો, ઈલાકા વગેરે આવેલા તે.
સ—પ્રાંત કોને કહીએ?
જ—જેમાં ઘણાંએક સંસ્થાન, જીલા, તથા માહાલ આવેલા તે.
સ—ઈલાકો એટલે શું?
જ—જેમાં ઘણાંએક શેહેરો તથા ખંડિઆ મૂલકો આવેલા તે.
સ—જીલો કોને કહીએ?
જ—જે ઘણાંએક પ્રગણાંઓ મળી થયલો તે.
સ—પ્રગણું એટલે શું?
જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ઘણાં આવી એક તાલુકો બંધાયલો તે.
સ—ગામ કોને કહીએ?
જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝુપડાં (ઘર) ની વસ્તી હોય તે ગામ.
સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ઘણાંજ થોડાં ઝુપડાં જેવાં ઘરની વસ્તી હોય તે,
સ—તાલુકો એટલે શું?
જ—તાલુકો તો જે પ્રગણું કરીને કેહેવાય છે તે.
સ—કસબો કોને કહીએ?
જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોટું ગામ તે કસબો.
સ—શેહેર કોને કહીએ?
જ—જ્યાં મોટાં મોટાં છોબંધને હારબંધ ઘરો બાંધેલાં હોય, અનેજ્યાં સારાં સારાં ચોટાં તથા બજાર હોય ને જ્યાં ધમધોકારે સારોવેપાર ચાલતો હોય તે.
સ—બંદર એટલે શું?
જ—નદી કે દરિઆ કાંઠે વેપારના મથકનું જે શેહેર આવેલું તે.
સ—રાજધાની એટલે શું?
જ—રાજગાદીનું જે મોટું શેહેર તે.
સ—સંસ્થાન એટલે શું?
જ—રાજાઓના વસાવેલા જે નાના નાના ખંડીઆ મૂલક તે.
સ—પૃથ્વી ઉપર પાણીના ક્યા ક્યા ભાગો થયલાછે?
જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રધુની, સમુદ્ર, માહાસાગર.
સ—પણ પાણીના મોટાભાગો કેટલાછે, અનેતે દર એકનેશું કહેછે તેનાં નામ દો?
જ—તેપાંચછે, અને તેમાંના દરએકને માહાસાગર કહેછેતેમનાંનામ; ઊત્તર માહાસાગર, દક્ષિણ માહાસાગર, આટલાન્ટીકમાહાસાગર, પાસીફીક, અને હિંદી માહાસાગર.
સ—પૃથ્વી ઉપર જમીનના ક્યા ક્યા ભાગો થયલા છે?
જ—બેટ, સંયોગીભુમી ભૂશીર, દ્વીપકલ્પ, અને ખંડ.
સ—પણજમીનનાસૌથી મોટા ભાગો કેટલાથયલાછે, અનેતેદરએકને શું કેહેછે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચારછે, અને તેમાંનાદરએકને ખંડ કેહેછેતેમનાંનામ;યુરોપ એશિયા,આફ્રિકા,અને અમેરિકા. એ શિવાયએક પાંચમોખંડછે તેને "આસ્ત્રેલેશિયા" કરીને કેહે છે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયલા છે?

જ—બે, ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—નદી કોને કહીએ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને ઢળતી જગ્યામાં થઇને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ?

જ—આસપાસ એ તરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ?

જ—જમીન ઉપર ઘણો લાંબો ગયલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ?

જ—અખાતનું મોં પોહોળું થયલું તે.

સ—સામુદ્રધુની તે શું?

જ—જે સાંકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધેછેતે.

સ—સામુદ્રધુનીને સરોવરથી ઉલટું શું?

જ—સામુદ્રધુનીથી ઉલટું સંયોગીભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું બેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિઆ કોને કહીએ?

જ—માહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ—ત્યારે માહાસાગર એટલે શું?

જ—માહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો;પૃથ્વી ઉપર ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કીધાછે તેમાંનો જે એકેકો ભાગ તે.

સ—બેટ કોને કહીએ?

જ—ચોતરફ ફરતું પાણી, ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગી ભુમી એટલે શું?

જ—સાંધનારી જમીન;(જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.)

સ—ભુશીર, ભુશલાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ?

જ—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ?

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ બાજુએ પાણી, અને એક બાજુએ જમીનથી વીટાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ?

જ—જમીનના મોટા ભાગ જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોયછે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ અને પર્વત કોને કહીએ?

જ—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગરા; એવા ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઇને પ્રથ્વીની સપાટીથી ઘણા ઊંચા ગએલા તે પાહાડ; અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઇને સાથે લાંબા પથરાયલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સ—ખાડી કોને કહીએ?

જ—સમુદ્રને મળવાની આગમચ ભરતાનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મુખ જે પોહોળુ થાયછે તેને ખાડી કહેછે.

સ—નદીનું મુળ અને મુખ તે શું?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળેછે તે ઠેકાણાને મુળ, અને જ્યાં કે નદી સમુદ્ર અથવા દરિયાને મળેછે તેને મુખ કહેછે.

મુંબઈ બેટનું વર્ણન,

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઈ બેટ આવેલો છે. મુંબઈ શેહેરની દ-

ક્ષિણ બાજુએ કોલાબા, બેકબે. અને ચોપાટી,પૂર્વમાં મુંબઈનું બારૂં, શિવરી અને મીઠાના અગર,પશ્ચિમમાં માહાલક્ષ્મિ,ખંબાલા,વરલી અને માહીમ.ઉત્તરમાં માહીમ, ધારાવી, સાયન, મનમાલ, માટુંગા અને ગવરી. મધ્ય ભાગમાં દાદર, વડાલા નાયગામ, પરેલ,ચીંચપોગલી અને મીડગુંટ મંડળી, એ સીવાય તારદેવ, ગીરગામ,કામાટીપુરા,ખેતવાડી, બારાતળાવ, ભાયખળા,મતાર પાખડી,મજગામ,ભુલેશ્વર,ઊમરખાડી, મારકીટ માંડવી, ધોબી તળાવ અને કોટ.નૈરૃત્ય કોણમાં વાલકેશ્વર જ્યાં ગવરનર સાહેબનો બંગલો છે તથા હિંદુ લોકનું દેવળ છે. વાયવ્ય કોણમાં વળી વડોદરા રેલવેનાં સ્ટેશનો જે મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ કોલાબા, ચર્ચગેટ,મરીનલાઈન,ચનિરોડ ગ્રાંટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ,દાદર, માહીમ, જી. આઈ. પી રેલવેના સ્ટેશન જે મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ. બોરીબંદર,મસીદબંદર ભાયખલા. અને ચીંચપોગલી, પરેલ દાદર.

બંદરો—નીકલ બંદર, માલેટ બંદર, એલફીસ્ટન બંદર, કરનાક બંદર, મસીદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલવા બંદર, ટાંક બંદર અને બોરીબંદર છે; ગોદી ત્રણ છે કોટની અને મજગામની અને ત્રીજી એલફીનસ્ટન બંદરની કોલાબામાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ દીવાદાંડી,લ્યુનેટ એસાયળમ, અને કોલાબા ઓબઝરવેટરી,પારસીની ધર્મશાળા.

તળાવ.—નાયગામ, પરેલ, કાવસજી પટેલનું તળાવ, બાબુલાનું તળાવ, સાંકળીયું તળાવ, મુંબાદેવી, ભુલેશ્વર,વાલકેશ્વરનું તળાવ,અને મહાલક્ષ્મિનું તળાવ, કોટમાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ,ટાઉનહાલ હાઇકોરટ, તારહાફીસ, સેક્રેટેરીએટ હાફીસ,જનરલ પોષ્ટ હાફીસ, એલફીન્સ્ટન સરકલ,ખ્રીસ્તીલોકોનું દેવળ, ટંકશાળ, અને ગોદી ભાયખળાના

સ્તાપર જાણવા લાયક જગ્યાના નામ, જમસેદજી જીજીભાઈની ઇસ્પીતાળ, વિક્ટોરિઆ ગાર્ડન, અને એલ્ફીન્સ્ટન કૉલેજ.

શેહેર—હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કીનારાપર એક ટાપુમાં મુંબઇશેહેર આવેલુંછેતેએક અગત્યનું બંદરછે, અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમતરફનુંમુખ્ય શેહેરછે. મુંબઈ બેટ ઇ૦સ૦ ૧૬૬૧માં પોર્તુગાલનારાજાએ બીજા ચાર્લસ રાજાને કન્યાદાનમાં આપ્યો હતો. એ સપાટ મેદાનછે. તેની આજુબાજુ એકેટલાક ઉંચાડુંગરા આવેલાછે, એસપાટમેદાન૧૧ મેલ લાંબુ અને ૩મેલ પોહોળુંછે. એબેટનોઘેરાવો૨૦મેલકરતાં વધારેછે. કોટ અને બહારકોટમળી મુંબઈ શેહેરની વસ્તી ૬,૫૦૦૦૦માણસનીછે એ વસ્તીમાં ઘણું કરીને પારસી, હિંદુ, ભાટિયા, ખોજા વગેરેનીછે.

તેઓઘણા પૈસાદાર, મોટા વેપારી, અને લાખો રૂપીઆનાધણીછે. લંડનબાદ કરતાં અંગ્રેજીરાજ્યમાં એ મોટામાં મોટું શેહેરછે; ઘણુંકરી એમાં ગુજરાતી અનેમરાઠીભાષા બોલાયછે, પણવેપારને અર્થે દુનિઆનાજુદાજુદાભાગોમાંથીઆવેલાલોકોઅંગ્રેજી હિંદુસ્તાનીવગેરે ભાષાઓબોલેછે, રંગારા, ચમાર, કંસારા તથાબીજા કારીગરો પોતાનોહુન્નર એબેટમાં કરેછે. પરંતુ સૌ કરતાં વધારે મોટો ધંધો સુતર કાંતવાનો ને કાપડવણવાનો છે. એ બેટમાં વરાળયંત્રથી ચાલતાં કાંતવાનાં, વણવાનાં તથા ગાંસડીબાંધવાનાં હાલમાં ૪૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે, અને તેમ ૨૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસની રોજી ચાલેછે. ખેતીના પાકમાંડાંગર મુખ્યછે. ભીંડી પણ થાયછે. તથા વનસ્પતી પણ ઘણી પાકેછે. દરિઆના પાણીનેવધતાંઅટકાવીજમીન ઉપર રેલવેબાંધીસાષ્ટીજીલા

સાથે મુંબઈનાઉત્તર ભાગનેહાલમાંજોડી લીધોછે,બાકીબધીબાજુએ દરિઓ આવેલોછે. દુનિઆમાંસૌથી મોટામાં મોટુંબંદરોમાંનું એ એક બંદરછે, તેમાં વાહાણોને આગબોટો નીરંતર જથાબંધ રહેછે. અને તે દુનિઆના સઘળા ભાગો તરફ આવજા કરે છે.

એ બંદર એટલે મુંબાઈ શેહેર ઘણું શોભાવંતુ અને જોવાલાયક છે. અહિયાં વિલાયત વગેરે બાહાર દેશાવરથી ઘણાક જાતજાતનાં યંત્રો. તેમજ કાપડ, ચીનાઆનું, રેશમ, કરીઆણું,વગેરે પુષ્કળમાલ આવેછે;અહિયાંના ઘરોની બાંધણી ઘણીજ ઉંચી અને સરસછે.જમીન પથ્થરનીછે તેથી પાણી આગળતો કઈ બહુ સારાં નહોતાં;પણ હાલ દુરથી તળાવમાં નળો મુકી પાણી લાવેલાછે તેથી હાલ તે સારાં થયાંછે. ઇલાકાનું મોટું શેહેર એછે, તેથી એની સૌથી મોટા દરજ્જાની ઇનસાફની કચેરી અહિયાં છે. ઇલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર ગવરનર સાહેબ બાહાદુર પણ અહિયાં રેહે છે.

ખબર.

આ ચોપડી નીચે લખેલ ઠેકાણેથી વેચાતી મળશે.

નડીઆદ—કાગદી માનકભાઈ ચોપડી વેચનાર.

વડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોબા ઠા. રાવપરામાં.

બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલસાડ—બુકસેલર દ્વારકાંદાસ પરભુદાસ.

સુરતમાં—મેહેતાજી ફકીરભાઈ કાશીદાસ.

બુકસેલર મંચેરજી જમસેદજી.

બુકસેલર કરશનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સખારામ ભીકસેટ.

બુકસેલર બાળકૃશ્ન લક્ષમણ.

બુકસેલર ભીમશી માણેક.

બુકસેલર દામોદર ઈશ્વર.

બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

પાલણપુર—ફુજમલાલ તલકચંદ.

વીરમગામ—બુકસેલર મુળશંકર લલુ.

સામટી લેવી હોય તેમણે પોસ્ટપેઠ કાગળ લખી ખુલાસો કરવો. નાટપેઠ કાગળ લીધામાં આવશે નહી. મુંબાઇનાં છાપેલાં સંસ્કૃત, હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, ડીકશનેરીઓ, નાટકો, જૈનધરમનાં, તથા વૈશ્નવધરમનાં, તથા વારતાઓ, તથા કાયદાઓ, પેહેલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તરજુમાઓ, અને વઇદકનાં પુસ્તકો વિગરે બીજી ઘણીખરી જાતનાં પુસ્તકો અમારી પાસેથી ઘણી સરસ છાપને સસતી કીમતે મળશે. બુકસેલર મગનલાલ દેવચંદ માણેકચોકમાં.

બુકસેલર તરભોવન રણછોડ ઠાકોર.